

Riikka Lappalainen

Vanhemmuuden haasteet sekä vanhemmuuden tukeminen lastentarhanopettajan työssä

Opinnäytetyö

Syksy 2016

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Riikka Lappalainen

Työn nimi: Vanhemmuuden haasteet sekä vanhemmuuden tukeminen lastentarhanopettajan työssä

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 83

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vanhemmuuden tukemista päiväkodissa lastentarhanopettajan näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita vanhemmuuteen liittyy, ja miten vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti päiväkodissa. Sen lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu, ja miten tukemista voitaisiin kehittää edelleen. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Pohjois-Suomessa sijaitsevan kunnan kanssa.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan, mitä vanhemmuus on, ja mitä haasteita siihen liittyy. Sen lisäksi käsitellään varhaiskasvatusta sekä sitä, millaisin eri keinoin vanhemmuutta voidaan tukea päiväkodissa.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, ja sitä varten haastateltiin seitsemää lastentarhanopettajaa. Haastattelumuotona käytettiin teemahaastattelua, ja kerätty aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Tutkimuskysymysten ja aineistoista nousseiden asioiden kautta teemoiksi valikoituivat vanhemmuuden haasteet ja huolet, vanhemmuuden tukeminen päiväkodissa, tukemisen onnistuminen ja haasteet sekä tukemisen kehittäminen.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmuuden haasteet liittyvät kasvatukseen ja vanhemman rooliin. Sen lisäksi ympäristö luo paineita vanhemmuudelle. Tulokset osoittavat myös, että vanhemmuuden tukemisen muotoja ovat kasvatuskumppanuus, huolen puheeksi ottaminen sekä palveluohjaus. Pääasiassa tukemisessa koetaan onnistuvan, mutta haasteita voi kuitenkin luoda esimerkiksi se, että vanhempi kieltää tuen tarpeen eikä ota tukea vastaan. Tukemisen lähtökohtana koetaan olevan molemminpuolinen luottamus ja avoimuus.

Avainsanat: Vanhemmuuden haasteet, vanhemmuuden tukeminen, varhaiskasvatus, päiväkotitoiminta, kasvatuskumppanuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Riikka Lappalainen

Title of thesis: Challenges of Parenting and Supporting Parenting in Kindergarten Teachers' Work

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2016 Number of pages: 83 Number of appendices: 1

The purpose of this dissertation was to study the parenting support in day care from the kindergarten teachers' point of view. The objective was to clarify the challenges related to parenting, and how parenting is concretely supported in kindergarten. In addition, the aim was to clarify how successful the support was, and how it could be further developed to better support parenting. The study was carried out in cooperation with a municipality located in Northern Finland.

In the theoretical frame of reference of this dissertation, it is examined what parenting is and what challenges are connected to it. Furthermore, early childhood education and different methods to support parenting in kindergarten are also discussed.

The study was carried out as a qualitative research, in other words this is a qualitative study. Seven kindergarten teachers were interviewed. The theme interview was used as an interview form, and the material thus collected was analyzed according to themes. The challenges and worries of parenting, supporting parenting, the success of support and also challenges, as well as developing the support were the selected themes based on the study questions and the aspects brought up from the materials.

According to the research results, the challenges of parenting are connected to upbringing and the role of a parent. In addition, the environment creates pressure on parenting. The results also show that some forms of parenting support are educational partnership, discussing about worries and service guidance. The support is considered mainly successful, but some challenges could be detected for example when a parent denies the need for support, or does not accept the support. The support premises can be considered a reciprocal feeling of confidence and openness.

Keywords: Challenges of parenting, parenting support, early childhood education, kindergarten, educational partnership

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 VANHEMMUUS SEKÄ SEN HAASTEET	8
2.1 Vanhemmuuden käsitteen tarkastelua	8
2.2 Riittävä vanhemmuus sekä vanhemmuuden tehtävät.....	9
2.3 Vanhemmuuden roolit.....	11
2.4 Haasteita ja huolia vanhemmuudessa	14
2.5 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia vanhemmuudesta.....	16
3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA ..	18
3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä	18
3.2 Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksen tavoitteena	22
3.3 Vanhemmuuden tukeminen lastentarhanopettajan työssä	24
3.3.1 Kasvatuskumppanuus.....	24
3.3.2 Huolen puheeksi ottaminen	27
3.3.3 Vuorovaikutus	29
3.3.4 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa	31
3.3.5 Palveluohjaus varhaiskasvatuksessa.....	32
3.3.6 Päivähoidon perhetyö	33
3.4 Vanhemmuuden tukemisen onnistumiset ja haasteet sekä kehittäminen .	34
4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	37
4.1 Aiheen valinta ja yhteistyötahon kuvaus	37
4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	38
4.3 Aikaisemmat tutkimukset	38
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	40
5.1 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmät.....	40
5.2 Tutkimuksen toteutus.....	41
5.3 Tutkimustulosten analysointi	42

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	43
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	45
6.1 Vanhemmuuden haasteita ja huolia.....	45
6.1.1 Kasvatukseen liittyvät haasteet.....	46
6.1.2 Haasteet vanhemmuuden roolissa	49
6.1.3 Ympäristön asettamat paineet	51
6.2 Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa	53
6.2.1 Kasvatuskumppanuus.....	54
6.2.2 Huolen puheeksi ottaminen	59
6.2.3 Palveluohjaus	60
6.3 Tukemisen onnistumiset ja haasteet.....	61
6.3.1 Tukemisen onnistuminen.....	61
6.3.2 Tukemisen haasteet.....	64
6.4 Vanhemmuuden tukemisen kehittäminen	65
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	68
7.1 Millaisia haasteita vanhemmuudessa koetaan olevan?	68
7.2 Miten vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti varhaiskasvatuksessa?	70
7.3 Miten vanhemmuuden tukemisessä on onnistuttu?	72
7.4 Miten vanhemmuuden tukemistä voitaisiin kehittää?	73
8 POHDINTA.....	75
LÄHTEET	77
LIITTEET	83

1 JOHDANTO

Vanhemmuus on koko elämänpitäinen tehtävä, johon kasvetaan lapsen myötä. Se on antoisaa ja merkityksellistä, mutta toisaalta taas vaativaa, ja siihen liittyy useita kuormittavia tekijöitä. Vanhemmat saattavatkin joskus miettiä, ovatko he hyviä vanhempia. Täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassa, mutta sanotaan, että riittävän hyvä riittää. Kasvatustehtävissä lapselle tulee asettaa turvallisia rajoja ja olla johdonmukaisia. Sen lisäksi lapsi tarvitsee vanhemmiltaan rakkautta, huolenpitoa sekä elämisen taitoja. On kuitenkin tärkeää uskaltaa ja osata pyytää apua silloin, kun ei jaksa tai pärjää, ja sitä ei pidä hävetä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 15.)

Yhteiskunta pyrkii auttamaan vanhempia heidän kasvatustyössään jokaisen tarpeet huomioiden. Suurin osa suomalaisperheistä käyttää varhaiskasvatuksen palveluja ennen perusopetusta, ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset on koulutettu antamaan apua ja tukea heille. Tukea voidaan antaa esimerkiksi keskustelemalla perheen kanssa, mitkä asiat sujuvat, ja sitä kautta voidaan löytää heidän vahvuuksiaan. (Järvinen ym. 2009, 15-16.) Varhaiskasvatuslainkin (L 8.5.2015/580) 1 luvun 2 a § mukaan varhaiskasvatuksen tavoite on tukea lapsen vanhempia kasvatustehtävässä.

Vanhemmuuden tehtävät ja haasteet ovat erilaisia riippuen lasten iästä, ja ne muovautuvat sekä lapsen kasvaessa että elämäntilanteiden muuttuessa. Tässä opinnäytetyössä keskitytään leikki-ikäisten eli alle kouluikäisten lasten vanhempiin ja vanhemmuuteen. Tavoite on selvittää, millaisia haasteita vanhemmuudessa koetaan olevan lastentarhanopettajan näkökulmasta, ja miten vanhempia tuetaan päiväkodissa ja lastentarhanopettajan työssä. Lisäksi tavoite on saada selville, miten tukemisessa on onnistuttu, ja miten sitä voitaisiin kehittää edelleen, jotta jokaisen perheen tarpeet tulee huomioiduksi. Jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen osallistuu perheiden ja vanhempien tukemiseen, mutta tässä opinnäytetyössä tutkitaan aihetta pääasiassa lastentarhanopettajan näkökulmasta. Opinnäytetyössä puhutaan kuitenkin myös varhaiskasvattajista, ja sillä tarkoitetaan sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia, jotka työskentelevät päiväkodissa.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä nykypäivänä puhutaan paljon siitä, että vanhemmuus on hukassa, ja moni vanhempi ei uskalla olla auktoriteetti lapselleen tai asettaa rajoja. Sen lisäksi puhutaan paljon kasvatusvastuusta. Kenen vastuulla on kasvattaa lapset, ja kuka ne oikeastaan kasvattaa – vanhemmat vai varhaiskasvattajat? Varhaiskasvattajat pitävät tärkeänä sitä, että vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, ja he pyrkivät rohkaisemaan ja kannustamaan vanhempia lapsen kasvatuksessa. Aihe on ajankohtainen myös siksi, koska vanhemmuuden tukemisen tavoite on kirjattu varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe astui voimaan elokuussa vuonna 2015 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Myös uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille yhteistyö vanhempien kanssa, ja se on osa vanhemmuuden tukemista.

Opinnäytetyön rakenne koostuu kahdeksasta pääluvusta. Teoreettisessa viitekehysessä – luvuissa kaksi ja kolme – tarkastellaan vanhemmuutta ja siihen liittyviä haasteita sekä varhaiskasvatusta vanhemmuuden tukena. Lisäksi käsitellään lastentarhanopettajan asiantuntijuutta sekä ammattietiikkaa. Luvuissa neljä ja viisi käydään läpi tutkimuksen lähtökohtia ja toteutusta sekä kerrotaan tarkemmin tutkimusympäristöstä. Kuudes luku käsittelee empiiristä osaa eli siinä tuodaan esille tutkimuksen tulokset teemoittain. Johtopäätöksissä – luvussa seitsemän – tarkastellaan rinnakkain teoriaa ja tutkimustuloksia. Viimeisessä luvussa pohditaan opinnäytetyön prosessia sekä sosionomin (AMK) osaamista tämän opinnäytetyön näkökulmasta.

2 VANHEMMUUS SEKÄ SEN HAASTEET

Vanhemmuuden prosessi on elinikäinen ja aina keskeneräinen. Se kuitenkin kehittyy päivittäin lapsen ja vanhempien keskinäisessä vuorovaikutuksessa sekä yhdessä arkea eläen. Vanhemman tulee nähdä ja huomioida lapsi, vastata tämän tarpeisiin sekä tunnistaa lapsen viestejä ja tunteita. Erityisesti vanhemman tulee huolehtia lapsestaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 124.) Tässä luvussa tarkastellaan vanhemmuutta sekä siihen liittyviä rooleja ja tehtäviä. Sen lisäksi pohditaan, mitä on riittävä vanhemmuus, ja paneudutaan vanhemmuuden haasteisiin.

2.1 Vanhemmuuden käsitteen tarkastelua

Vanhemmuutta on haastavaa määritellä yksiselitteisesti, mutta esimerkiksi Hellström (2010, 249) sanoo vanhemmuuden olevan äitiyttä ja isyyttä, johon kasveetaan elämän myötä. Sitä ei voi irtisanoa, ja se kestää läpi koko elämän. Vanhemmuuden opit juontavat juurensa omilta vanhemmilta, lapsuudesta ja omasta kasvuympäristöstä. Vanhemman tulee myös ymmärtää, että hän on vastuussa uudesta sukupolvesta, ja vastuu on kannettava. Hyvän lapsuuden pohja onkin kypsä vanhemmuus. Järvinen ym. (2007, 91) pohtivat eri tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen. Näitä ovat esimerkiksi elämäntilanne, menneisyys, parisuhde sekä muut sosiaaliset suhteet. He jakavat vanhemmuuden taloudelliseen, juridiseen, biologiseen, psykologiseen ja käytännölliseen osa-alueeseen. Vanhemmuus on siis lapsen elämän ehtojen turvaamista sekä maailmaan orientoitumista. Siihen kuuluu myös olemisen mysteeriiin vastaaminen, joka tarkoittaa, että vanhemman tulee ohjata lasta löytämään oma maailmankuvansa sekä omat arvonsa.

Vilénin ym. (2014, 10) mukaan sekä perhe että vanhemmuus ovat moninäkökulmaisia käsitteitä. He jakavatkin vanhemmuuden neljään eri näkökulmaan: biologiseen, juridiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen vanhemmuuteen. Määttä ja Rantala (2010, 74) puolestaan jakavat vanhemmuuden vain kolmeen eri näkökulmaan eli biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kuitenkin vanhemmuutta yleisesti.

Biologisella vanhemmuudella tarkoitetaan geeniperimää eli lapsen ja vanhemman biologista suhdetta, kun taas juridinen vanhemmuus määräytyy yhteiskunnan asettamien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaan (Vilén ym. 2014, 10-11). Toisin sanoen juridinen vanhemmuus määräytyy avioliitossa isyysolettaman kautta, avoliitossa isyyden tunnustamisen ja vahvistamisen kautta sekä adoption kautta (Ketola & Kurjenrauma, [viitattu 22.9.2016]). Vilénin ym. (2014, 11) mukaan psyykkinen vanhemmuus tarkoittaa sitä aikuista, johon lapsi on kiintynyt, ja jonka lapsi itse mieltää vanhemmakseen. Lapsi luottaa tähän aikuiseen ja esimerkiksi reagoi tämän tarjoamaan tukeen parhaiten. Sosiaalisella vanhemmuudella tarkoitetaan vanhempaa, joka on oleellisesti läsnä lapsen arjessa, opettaa lapselle arvoja ja toimintamalleja. Sosiaalinen vanhempi on lapsen laillistettu vanhempi, kuten esimerkiksi adoptiovanhemmat (Määttä & Rantala 2010, 74).

Näiden neljän näkökulman lisäksi huoltajuuskäsite kuuluu olennaisesti vanhemmuuteen. Myös perheen ulkopuolinen henkilö voi toimia lapsen huoltajana, ja siitä sovitaan joko lapsen vanhempien kanssa tai oikeuden päätöksellä. (Vilén ym. 2014, 11.) Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 9 luvun 40 §:ssä määrätään, että lapselle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Järvinen ym. (2007, 91) huomauttavatkin, että vanhemman tulee luoda pienelle lapselle sellainen turvallisuuden tunne, että tämä kokee maailmassa kaiken olevan hyvin.

2.2 Riittävä vanhemmuus sekä vanhemmuuden tehtävät

Täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassakaan, mutta usein puhutaan riittävästä tai riittävän hyvästä vanhemmuudesta. Marttusen (2005, 5) mukaan riittävän hyvän vanhemmuuden ominaisuuksia ovat esimerkiksi vanhemman riittävä psyykkinen tasapaino, kyky asettua lapsen asemaan ymmärtääkseen lasta, kyky erottaa omat tarpeet lapsen tarpeista, johdonmukaisuus ja selkeys kasvatuksessa, kyky ylläpitää turvallisia rajoja lapselle sekä kyky sietää lapsen tunnereaktioita. Värri (2004, 108) puolestaan luonnehtii riittävää vanhemmuutta lapsen elämän ehtojen turvaamisella. Tämä tarkoittaa siis sitä, että vastataan lapsen olemassaolon tar-

peisiin sekä varmistetaan lapsen kehitysedellytykset ja toimintamahdollisuudet. Lapsen perushoidon lisäksi tulee tarjota riittävän hyvä kasvuympäristö, joka on turvallinen, salliva ja rakastava sekä luottamusta herättävä. Lapsen perushoitoon lukeutuu muun muassa riittävä ravinto, lepo ja puhtaus sekä sään ja vuodenaikojen mukaisen vaatetuksen huolehtiminen. Riittävän hyvän vanhemmuuden voi siis ajatella osaltaan olevan jo sitäkin, että lapsi saa vaatteita ja ruokaa, kuunnellaan, tuetaan ja suojellaan lasta sekä lohdutetaan surun kohdatessa ja rauhoitetaan pelon keskellä (Bristande föräldraskap 2015). Myös Järvinen ym. (2007, 91) ovat sitä mieltä, ettei täydellistä vanhemmuutta ole olemassakaan, mutta sellaiseen ei ole edes tarvetta. Riittävän vanhemmuuden määritelmä ei myöskään ole yksiselitteinen, sillä jokaisella vanhemmalla ja ammattilaisella on siitä oma näkemyksensä. Esimerkiksi viranomaiset voivat kyseenalaistaa vanhemmuuden, jos he kokevat, ettei se ole lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa.

Myös Kaimola (2005, 15) toteaa, ettei lapsi tarvitse täydellisiä vanhempia – riittävän hyvä riittää. Hän kuvailee riittävän hyvän vanhemmuuden siten, että aikuisen ja lapsen suhde on vastavuoroinen ja perheen tunneilmapiiri lapsen kehitystä tukeva. Vanhemman oman henkisen hyvinvoinnin ja parisuhteen ylläpitäminen on paras tapa huolehtia lapsesta. Juvakka (2005, 23) on myös sitä mieltä, ettei täydellistä vanhemmuutta löydy, ja täydellinen vanhemmuus voisi olla jopa vaarallista. Lapselle nimittäin voisi syntyä kuvitelma siitä, että myös hänen pitää olla täydellinen ja täyttää kaikki odotukset eikä hänessä saisi olla mitään vikaa. Lapselle tulee siis opettaa, ettei täydellistä ihmistä ole olemassakaan, ja että lapsi kelpaa maailmaan juuri sellaisena kuin on. Juvakka (2005, 28) antaa vanhemmille ohjeeksi olla rohkeasti aikuinen ja vanhempi, antaa rajat ja huolehtia niiden toteutumisesta sekä tukea, kannustaa ja kestää kritiikkiä. Hän neuvoo myös vanhempaa antamaan lapselle aikaa ja olemaan aidosti läsnä, mutta silti antaa lapselle tilaa tämän omaan elämään.

Vaikka riittävälle vanhemmuudelle on asetettu tietynlaisia ominaisuuksia, liittyy vanhemmuuteen myös epävarmuutta ja pohdintaa, olenko hyvä vanhempi tai edes riittävä. Vilén ym. (2013, 102) rohkaisevat, että jos itse on saanut riittävän kasvatuksen, antaa se hyvän pohjan myös oman vanhemmuuden kehittymiselle. Vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa molemmat antavat ja saavat. Vanhemman

tulee taata lapselle turvallinen ympäristö sekä tukea lapsen avointa uteliaisuutta ympäristöä ja oppimista kohtaan. Sen lisäksi aito välittäminen on ensiarvoisen tärkeää vanhemmuudessa. Vanhempi on kiinnostunut lapsesta sekä tämän ajatuksista, asioista, tunteista ja tekemisistä, ja jo pieni lapsi aistii aidon välittämisen. Kaiken kaikkiaan vanhemmuus on jatkuvaa uuden oppimista, ja keskeistä onkin halu oppia lapsen tavoin itsestä, lapsesta ja koko maailmasta. Tulee myös muistaa, että hyvä vanhempi on rakastava, mutta myös hän voi menettää välillä kärsivällisyytensä. Riippuu tietenkin, kuinka lapselle näyttää oman maltin menettämisen. Lapsen on kuitenkin hyvä huomata se, että myös viha on tunteena sallittu – sekä lapselta että vanhemmalta – eikä se ole riittävän vanhemmuuden mitta. (En bra förälder 2009.)

Juvakka (2005, 28) kiteyttää riittävän vanhemmuuden pääperiaatteen: kaikki äidit ja isät määrittelevät vanhemmuutensa itse, jotta voivat elää onnellisena ja hyvinvoivana. Tulee myös ymmärtää, että kahta samanlaista vanhempaa ei ole olemassakaan, ja jokainen saa olla oma itsensä myös vanhempana. Riittävä vanhemmuus on haastava, mutta ei mahdoton rooli. Syyllisyys ja riittämättömyys vanhempana kulkevat rinnakkain ja ovat olennainen osa vanhemmuutta. Kun luottaa itseensä, pärjää sillä jo pitkälle. Järvinen ym. (2007, 91) painottavat, että vanhemmuuteen kasvetaan ja kehitytään koko ajan, joka hetki, mutta koskaan se ei ole täydellistä.

2.3 Vanhemmuuden roolit

Lasten kasvatuksessa ei voida liikaa painottaa vanhempien merkitystä. Tiensuun (2005, 10) mukaan on tärkeää muistaa, millainen vaikutus vanhemmalla on lapseen – erityisesti nykyään, kun kasvatusvastuuta on siirretty yhä enemmän esimerkiksi varhaiskasvatuksen vastuulle. Vanhemman vaikutus lapseen näkyy muun muassa siinä, että lapsi ottaa mallia – niin hyvässä kuin pahassakin – siitä aikuisesta, johon hän on kiintynyt. Se, millaisia vanhempia kenestäkin tulee, on monen eri asian tulos. Vanhemmuuden roolikartta on yksi tapa tarkastella vanhemmuutta eri näkökulmista. Kuten monessa muussakin asiassa elämässä, myös vanhemmuudessa roolit liittyvät toinen toisiinsa eli se on hyvin moninaista. (Rautiainen

2001, 24.) Roolikartan avulla voidaan jäsentää ja selkeyttää vanhemmuutta, joka koostuu erilaisesta arkipäivän osaamisesta, ja sitä voidaan kehittää vuorovaikutussuhteessa lapsen kanssa. (Vilén ym. 2013, 118-119.)

Vanhemmuus voidaan jakaa roolikartan avulla viiteen eri osa-alueeseen: vanhempi elämän opettajana, rakkauden antajana, huoltajana, rajojen asettajana sekä ihmissuhdeosaajana. Mitä enemmän vanhempi näitä eri rooleja käyttää, sitä joustavammin hän voi vanhemman roolissaan menetellä. Roolit voivat olla ylikehittyneitä, riittävästi kehittyneitä, alikehittyneitä tai jokin rooli voi jopa puuttua kokonaan. (Vilén ym. 2013, 119.)

Vanhempi elämän opettajana tarkoittaa sitä, että lapselle opetetaan arkielämän taitoja, mikä on oikein ja väärin, annetaan malli ja opetetaan arvoja, tapoja sekä perinteitä. Vanhempi opettaa lapselle myös sosiaalisia taitoja. (Vilén ym. 2013, 119.) Leikki-ikäiselle lapselle vanhempi toimii mallina ja lapsi oppii puhumaan sekä kommunikoimaan. Lapsi opettelee vanhemman avulla jäsentämään itseään ja saa kokemuksen siitä, millainen hän on. Lapsi oppii myös oman tahtonsa, ja ymmärtää, että vanhemman tahto on eri kuin hänen oma. Tässä kohtaa siirrytään elämän opettajasta myös rajojen asettajaksi. (Rautiainen 2001, 24-25.)

Vanhempi rajojen asettajana tarkoittaa sitä, että vanhempi määrittelee säännöt ja valvoo niiden noudattamista, huolehtii lapsen vuorokausirytmistä, kieltää tarvittaessa, takaa fyysisen koskemattomuuden ja luo lapselle turvaa (Vilén ym. 2013, 119). Usein sanotaan, että rajat ovat suurinta rakkautta vanhemmalta lapselle. Rajat luovat lapselle turvan lisäksi rakkautta, ja niiden avulla voidaan turvata myös se, ettei lapsi satuta itseään. On myös tärkeää, että lapsi saa näyttää turhautumista ja suuttumuksensa luotettavan aikuisen seurassa ja tietää, että hänestä silti pidetään eikä häntä hylätä. Rajojen asettaminen kannattaa aloittaa jo lapsen ollessa pieni, sillä silloin lapsen suuttumuksen kanssa pärjää helpommin. Vanhemman tulee muistaa myös, että lapsi ei mene rikki, vaikka tämä saisikin raivokohtauksia rajojen asettamisen johdosta. (Rautiainen 2001, 25.) Myös Vilén ym. (2014, 143-146) muistuttavat, että rajojen asettaminen luo lapselle turvallisuuden tunteen ja ilman sitä lapsi voi esimerkiksi käyttäytyä aggressiivisesti. Vanhemman tulee kuitenkin perustella lapselle määritetyt rajat ja erityisesti pitää niistä kiinni.

Näin lapsi oppii luottamaan vanhempaan sekä siihen, että hänestä pidetään aidosti huolta.

Vaikka rajojen asettaminenkin on rakkautta, vanhempi rakkauden antajana antaa myös hellyyttä, lohtua, suojaa ja hyväksyntää sekä myötäelää ja huomaa lapsessa hyvän (Vilén ym. 2013, 119). Rautiainen (2001, 28) kuvaa vanhemman rakkauden antamisen lapselle siten, että lapsi oppii sitä kautta näkemään myös arvon toisissa ihmisissä. Rakastaminen tarkoittaa myös empatiaa ja toisen puoltamista. Sen lisäksi lapsi tarvitsee paljon kehuja, ihailua ja kannustusta eli kaipaa hyvän huomaamista. Se on yksi avain lapsen itsetunnon kehittymiseen ja itsensä hyväksymiseen. Myös Vilénin ym. (2014, 143) mukaan lapsen kehitystä ajatellen kannustaminen ja ihailu ovat olennaista, ja rakkaus on perusta hyvälle itsetunnolle sekä itseluottamukselle.

Vanhempi ihmissuhdeosaajana on Vilénin ym. (2013, 119) mukaan keskustelija, kannustaja, kuuntelija sekä perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija. Lisäksi vanhempi hyväksyy kaikenlaiset tunteet, auttaa ristiriidoissa, antaa ja pyytää anteeksi, on tasapuolinen ja tukee lasta tämän itsenäistymisessä. Pieni lapsi on erinomainen mallioppija: hän imee vanhemmiltaan mallit sekä hyvään että pahaan. Lapsi oppii vanhempien ongelmanratkaisukyvyyn sekä kysymykset oikeasta ja väärästä. Vanhemman tehtävä on myös asettaa lapselle komennot, kiellot, ohjeet ja neuvot, joiden mukaan tulisi toimia. Sen lisäksi johdonmukaisuus on tärkeää eikä tulisi harjoittaa kaksinaismoralismia eli vanhemman tulisi tehdä itsekkin siten, miten lapselle opettaa. Rajojen asettamisen ja rakkauden antamisen ohella läsnäolo luo lapselle turvaa. Vanhemman olisi siis hyvä kiinnittää huomiota siihen, että on myös henkisesti läsnä lapsen arjessa ja leikeissä. (Rautiainen 2001, 27.) Vilénin ym. (2014, 142) mukaan lapsi tunnustele lukemattomien kysymystensä kautta sitä, onko vanhempi aidosti läsnä ja kiinnostunut hänen ajatuksistaan, kuten toisista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta. Lapsen sosiaalinen maailma kehittyy uusien kavერიpiirien myötä, ja lapsen positiivinen minäkäsitys kehittyy, kun hän huomaa, että hänestä ollaan oikeasti kiinnostuneita, häntä kuullaan ja ymmärretään.

Vanhempi huoltajana kattaa käytännössä kaiken mahdollisen lapsen arkipäiväiseen hoitoon, huoltoon ja kasvatukseen kuuluvan. Huoltaja siis huolehtii ruokailusta, levosta, vaatetuksesta sekä puhtaudesta eli lapsen perushoitoon liittyvistä asi-

oista. Huoltaja myös tarjoaa virikkeitä lapselle, ulkoiluttaa sekä hoitaa sairasta lasta. Voidaankin sanoa, että huoltaja on moniosaaja. (Vilén ym. 2013, 119.) Rautiainen (2001, 30) kuvailee, että huoltaja antaa lapselle mallin, kuinka huolletaan itse itseä. Kun toistoa on riittävästi, lapsi alkaa oppia, että tulee syödä, nukkua, peseytyä, pukeutua sään mukaisesti ja ulkoilla. Huoltaja on myös kuuntelija ja tunteiden hyväksyjä. Lapselle on hyvä opettaa, että negatiivistenkaan tunteiden ilmaiseminen ei ole vaarallista, ja esimerkiksi itkeminen on keino hoitaa itseään. Vilén ym. (2014, 140) yhdistävät myös lapsen laadukkaan hoidon ja huolenpidon luottamukseen: lapsi aistii rakastavan ja välittävän hoidon turvalliseksi. Kaiken kaikkiaan vanhemmuuden eri rooleihin kuuluu kokonaisuudessaan rakkauden antaminen, turvallisuuden luominen ja rajojen asettaminen. Jo näillä yltää riittävän hyvään vanhemmuuteen. Tulee myös muistaa, että jokainen horjuu jossain kohtaa eikä kukaan ole täydellinen vanhempanakaan.

2.4 Haasteita ja huolia vanhemmuudessa

Pikkulapsiperheiden arkea ja elämää varjostavat myös monet haasteet. Määtän ja Rantalan (2010, 82) mukaan lapsiperheiden pulmat liittyvät usein esimerkiksi ihmissuhteisiin, kasvatustavoihin, avuttomuuteen tai liialliseen kuormitukseen. Vakavampia haasteita ovat esimerkiksi vanhempien jatkuvat erimielisyydet, avioerot sekä mielenterveys-, päihde- ja väkivaltaongelmat. Myös Marttunen (2005, 5) sanoo, että vanhemmuutta voi rasittaa päihteiden käyttö, työttömyys, taloudelliset vaikeudet tai läheisen sairastuminen. Vanhemmuuden haasteiden vaikutukset näkyvät myös lapsissa, esimerkiksi vanhemman sairastuminen. Riippuu kuitenkin lapsen iästä, vanhemman sairaudesta sekä muusta tukiverkostosta, kuinka vaikutukset näkyvät lapsessa. Vanhemman voi olla myös haastavaa myöntää itselleen, jos hänen kasvatuksessaan tai vanhemmuudessaan on puutteita. (Förälders psykiska ohälsa, [viitattu 27.10.2016].) Hellström (2010, 250) pohtii, että nykypäivänä vanhemmuudesta ollaan huolissaan: vanhemmat eivät uskalla olla aikuisia ja he siirtävät lastensa kasvatuksen muiden vastuulle. Toisaalta hän kuitenkin sanoo, että useiden tutkimusten mukaan vanhemmat haluavat kasvattaa omat ja jopa toistenkin lapset. Voidaan miettiä, onko tämä kuitenkin turhaa yleistystä tai puhutaanko tällaisissa tapauksissa esimerkiksi nuorista vanhemmista.

Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 15-16) tuovat esille vanhempien näkökulman arjen haastavista asioista. Vanhemmat kokevat haasteeksi jatkuvan kiireen, työaikojen ja muiden aikataulujen yhteensovittamisen sekä vanhempien oman väsymyksen. Sen lisäksi harrastukset ja kotityöt vievät oman aikansa kiireisen arjen keskeillä. On siis monia asioita, jotka voivat kuormittaa lapsiperheen arkea ja vanhemmuutta. Nykypäivänä myös työn epävarmuus, taloudellinen tilanne ja henkinen vaativuus ovat monissa lapsiperheissä tuttuja, vanhemmuutta rasittavia tekijöitä. Myös Määttä ja Rantala (2010, 85) kertovat MLL:n vanhempainpuhelimien ja netin vuosiraporttien pohjalta vanhempien omista arjen haasteiden kokemuksista. Vanhemmat kokevat haasteena erityisesti rajojen asettamisen sekä epävarmuuden kasvattajana. Sen lisäksi onnistuminen vanhempana sekä oma jaksaminen ja henkinen hyvinvointi aiheuttavat vanhemmissa – erityisesti äideissä – huolta. Vanhemmuuden huolia ovat tutkineet myös Halme ja Perälä (2014, 219), ja tutkimustulokset osoittavat, että vanhemmuuteen liittyviä huolia koetaan olevan enemmän kuin esimerkiksi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia. Tutkimuksessa jopa puolet vanhemmista sanoo taloudellisen tilanteen olevan yksi vanhemmuuden haasteista. Muita yleisiä haasteita ovat esimerkiksi parisuhteen tilanne, maltin menettäminen riitatilanteissa sekä riittämättömyyden tunne vanhempana.

Monien arkipäivän paineiden ohella vanhemmat ovat ristiriitaisessa asemassa nykypäivänä, sillä Rönkä ja Kinnunen (2002, 4-5) sanovat vanhempien olevan hyvin tietoisia kasvatustehtävästään, mutta silti laiminlyövät lasten kasvatusta. Toisaalta taas sanotaan, ettei vanhemmilla olekaan suurta merkitystä lastensa elämässä. Vanhemmuudelle luodaan paineita, vaateita ja erilaisia stressitekijöitä. Esimerkiksi juuri työn ja perheen yhteensovittaminen on yksi suurin haaste tällä hetkellä. Kun työ on vaativaa, raskasta ja aikaa vievää, ei vanhemmalla riitä energiaa ja voimaa enää riittävästi vanhemmuuden tehtäviin. Se puolestaan heijastuu suoraan vanhemman ja lapsen suhteeseen. Tämän rinnalla myös tukiverkoston puute luo haasteita nykyajan vanhemmuudelle, kun isovanhemmat saattavat asua kaukana eikä naapureiltakaan kehdata pyytää apua – yritetään pärjätä vain yksin. Myös Määtän ja Rantalalan (2010, 82) mukaan vanhemmat viettävät liian vähän aikaa lastensa kanssa. He tuovat esille, että Lastenklonikoiden Kummit ry:n teettämän tutkimuksen mukaan vuonna 2008 vanhemmista jopa 71 % kokee käyttävänsä

liian vähän aikaa lastensa kanssa, sillä työ vie niin paljon energiaa. Tämä heijastuukin lapsiin levottomuutena ja jopa itsetunnon heikkenemisenä.

Vanhemmuuteen liittyy paljon arkipäivän huolia, mutta Sinkkonen (2008, 27-29) nostaa esiin erilaisen, yhden suuren vanhemmuuden haasteen. Hänen mukaan kannustamisen ja niskaan huohottamisen eli motivoinnin ja painostamisen raja on yksi kasvatuksen ja vanhemmuuden ongelmakohta. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmilla saa olla lapsiaan kohtaan erilaisia unelmia ja haaveita, mutta lapsen kehittyessä vanhemman tulisi kuulla myös lapsen tunteita ja pyrkimyksiä eikä pyrkiä saavuttamaan omia haaveitaan lapsen avulla. Kaimola (2005, 15) puolestaan toteaa vanhemmuuden suurimmiksi haasteiksi suhtautumisen ja eläytymisen omiin lapsiinsa ja jokaisen lapsen tasa-arvoisen huomioimisen.

Järvinen ym. (2007, 92-94) tiivistävät, että yleisimpiä vanhemmuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat psyykinen sairaus, päihderiippuvuus ja huono tai puutteellinen kyky hoitaa lasta. Kuitenkin – huolimatta haasteista ja riskitekijöistä – poikkeuksetta jokainen vanhempi haluaa lapselleen hyvää, ja tämän voimavaran kautta voi vanhemmalle ja lapsellekin avautua uusia mahdollisuuksia. Jos vanhemmuus muodostuu niin monimutkaiseksi, ettei vanhemmalla itsellään enää ole keinoja löytää uusia, toimivia selviytymistapoja, voidaan tarvita ulkopuolisen apua, joka vahvistaa vanhemman roolia ja kasvatustietoisuutta. Ulkopuolisella avulla voidaan tarkoittaa esimerkiksi perhetyöntekijää tai vaikka päivähoidon henkilökuntaakin – riippuen haasteiden vakavuudesta.

2.5 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia vanhemmuudesta

Varhaiskasvatus ja päivähoito liittyvät olennaisesti lapsiperheisiin ja vanhemmuuteen sekä sen tukemiseen, sillä Perälän, Halmeen ja Kansteen (2014, 232) tekemän hyvinvointitutkimuksen mukaan vuonna 2013 yli 70 % pikkulapsiperheistä käytti varhaiskasvatuksen palveluja. Luonnollisesti vanhempien ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä on ollut niin kauan kuin on ollut varhaiskasvatustakin eikä ole tilannetta, jossa varhaiskasvatuksen henkilökunta työskentelisi vain lapsen kanssa. Tähän perheiden kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön varhaiskasvatuk-

sen henkilökunnalla on hyvin erilaisia työkaluja, keinoja ja tapoja. (Tiensuu 2005, 14.)

Sanotaan, että varhaiskasvatuksessa lapseen liittyvä asiantuntijuus jakautuu vanhempien ja työntekijöiden kesken, mutta työntekijät pitävät silti vanhempia lapsen asiantuntijoina. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta vanhempien tietämys lapsesta koetaan siis erittäin tärkeänä. (Alasuutari 2010, 47.) Vanhempien ja työntekijöiden välinen yhteistyö vaatii avoimuutta, rehellisyyttä ja luottamusta, ja yhteistyö on loppujen lopuksi aina työntekijän vastuulla. Vanhempia kuullaan ja selvitetään heidän toiveitaan yhteistyön toteuttamisesta, ja tämän pohjalta laaditaan suunnitelma varhaiskasvatukselle. (Ojanen ym. 2013, 296.)

Ojasen ym. (2013, 296) mukaan varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat yhteistyön sujuvaksi sellaisten vanhempien kanssa, jotka luottavat itseensä vanhempina ja yhteistyökumppaneina – tällaisia vanhempia on onneksi nykyään yhä enemmän. On myös vanhempia, jotka tarvitsevat enemmän aikaa siihen, että yhteistyö on sujuvaa. Tällaisia vanhempia työntekijät yrittävät rohkaista parhaansa mukaan sujuvaan yhteistyöhön. Luottamuksen lisäksi työntekijöiden on tärkeää kunnioittaa lasten vanhempia, arvoja ja yksityisyyttä eikä vanhemmilta tulisi vaatia kohtuuttoman paljon esimerkiksi osallistumista erilaisiin yhteisiin tilaisuuksiin.

Jossain määrin varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat haastavammaksi yhteistyön sellaisten perheiden kanssa, joiden kasvuympäristö poikkeaa työntekijän kokemasta hyvästä kasvuympäristöstä. On myös haastavampaa tukea sellaisia perheitä, joilla lapsen kasvatusta jää toissijaiseksi asiaksi. Lisäksi saumaton yhteistyö on mahdotonta sellaisten perheiden kanssa, jotka eivät kerro kaikista lapseen vaikuttavista asioista. (Ojanen ym. 2013, 296-297.) Myös Alasuutari (2010, 47-48) toteaa, että varhaiskasvatuksen työntekijöiden tietämys kustakin lapsesta on rajallista, kun taas vanhemmalla lapsen asiantuntijana on enemmän tietoa tästä. Kun pystytään yhdistämään työntekijän ja vanhemman tiedot, saadaan laaja kokonaiskuva lapsesta. Tämä monipuolinen tieto takaa paremman mahdollisuuden huomioida lapsi yksilöllisesti ja tämän tarpeiden mukaisesti.

3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Vanhemmuuden tukeminen on osa päivähoidon ja varhaiskasvatuksen työtä, ja se määrätään jo laissakin. Varhaiskasvatuslain (L 8.5.2015/580) 1 luvun 2 a §:ssa määrätään, että varhaiskasvatuksen yksi tavoite on toimia lapsen lisäksi myös lapsen vanhemman kanssa, jotta lapselle voidaan taata tasapainoinen kehitys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Sen lisäksi vanhempaa tulee tukea kasvatustyössä. Tässä luvussa käsitellään varhaiskasvatusta sekä lastentarhanopettajan asiantuntijuutta ja ammattietiikkaa. Lisäksi paneudutaan syvemmin vanhemmuuden tukemisen keinoihin lastentarhanopettajan työssä.

3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Stakesin (2005, 11) varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatus määritellään pienten lasten elinympäristöissä tapahtuvana kasvatuksellisena vuorovaikutuksena. Sen tavoite on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tärkeää on vanhempien ja kasvatusalun ammattilaisten yhteistyö eli kasvatuskumppanuus, jotta lapselle voidaan muodostaa yhteisen kasvatustehtävän kautta mielekäs kokonaisuus. Varhaiskasvatus koostuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta, ja yhteiskunta järjestää, valvoo ja tukee sitä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta, ja lapsen omaehtoiselle leikille tulee antaa suuri painoarvo. Jotta voidaan tarjota laadukasta varhaiskasvatusta, tulee varhaiskasvattajilla olla vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. Varhaiskasvatusta tarjotaan esimerkiksi päiväkodissa, perhepäivähoitossa sekä erilaisessa avoimessa toiminnassa. Kuntien lisäksi sitä voi tarjota myös järjestöt, yksityinen sektori sekä seurakunta. Myös varhaiskasvatuslain (L 8.5.2015/580) ensimmäisen luvun 1 §:ssä varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamana kokonaisuutena. Tässä painottuu erityisesti pedagogiikka.

Määttä ja Rantala (2010, 97-99) kiteyttävät varhaiskasvatuksen keskeiset tehtävät kolmeen eri alueeseen. Myös heidän mukaan varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä on huolehtia lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Toisena tär-

keänä tehtävänä on tukea vanhempia lapsen kasvatustyössä ja edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Kolmas tehtävä on tukea lasta siirtymävaiheissa ja olla yhteydessä kouluun silloin, kun lapsi sinne varhaiskasvatuksesta siirtyy. Tärkeää on muistaa myös tukea lapsen oppimisintoa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Poikosen ja Lehtipään (2009, 70) mukaan varhaiskasvatuksella on suuri rooli vanhemmuutta tukevana palveluna, sillä yli 50 % suomalaisista työssäkäyvistä vanhemmista on tekemisissä varhaiskasvatuksen kanssa melkein päivittäin. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat siis tärkeitä yhteistyökumppaneita pienten lasten vanhemmille.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakesin (2005, 7) varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen toteuttamista eli se on varhaiskasvatuksen ohjauksen väline. Sen tavoite on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista ympäri maan ja luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Tavoitteena on myös laajentaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuutta, vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa sekä moniammatillista yhteistyötä eri palvelujen välillä. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta kunnat luovat oman varhaiskasvatussuunnitelmansa, jossa määritellään tarkemmin kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset sekä sisällölliset tavoitteet. Tämän pohjalta puolestaan laaditaan yksikön varhaiskasvatussuunnitelma, josta selviää yksityiskohtaisemmat tavoitteet. Jokaisessa yksikössä myös jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Se ohjaa lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen toteuttamista.

Elokuussa vuonna 2015 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain myötä opetushallitus on määrännyt uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sen mukaisesti laadittavat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön elokuussa vuonna 2017. (Vasu 2017 – varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen, [viitattu 23.10.2016].) Myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella tulee luoda hyvät edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Varhaiskasvatus huolehtii omalta osaltaan lapsen hyvinvoinnista, mutta lisäksi se tukee vanhempien kasvatustyötä, sillä vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Uuden

varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohta on lapsen kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset sekä tällä hetkellä että tulevaisuudessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –luonnos 2016, 3.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Varhaiskasvatuksen yleisimmät ammatit ovat lastentarhanopettaja, lastenhoitaja ja perhepäivähoitaja. Muita yleisiä ammatteja varhaiskasvatuksessa ovat lähihoitaja ja ryhmäavustaja. (Päivähoidon ammatit 2016.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään erityisesti lastentarhanopettajan näkökulmaan. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (L 29.4.2005/272) 7 § määrää, että lastentarhanopettajalla tulee olla vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, joka sisältää lastentarhanopettajan koulutuksen. Toinen vaihtoehto on sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, joka sisältää varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja määrätyn verran: sosionomi (AMK). Opetusalan ammattijärjestön ([viitattu 24.10.2016]) mukaan näitä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja tulee olla vähintään 60 opintopisteen verran.

Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Lastentarhanopettajaliiton (2004, 2-3) mukaan ammattietiikka toimii lähtökohtana kaikille varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Ammattietiikasta ilmenee työn yhteiset perusarvot sekä hyvän toiminnan kuvaukset. Lastentarhanopettajan ammattietiikka pohjautuu Yhdistyneiden kansakuntien Ihmisoikeuksien julistukseen, Lapsen oikeuksien sopimukseen sekä Suomen perustuslain perusoikeuslukuun. Sanotaan, että lastentarhanopettajan työssä tärkeintä on suhde lapsiin, ja työn tulokset näkyvätkin sekä heti että myös tulevaisuudessa. Työhön sisältyy myös jatkuvasti eettistä pohdintaa ja kriittistä arviointia. Ammattietiikan tarkoitus on myös tuoda esille työhön kuuluvat, jatkuvat arvovalinnat.

Lastentarhanopettajaliitto (2004, 4) on määritellyt arvot, joihin eettiset periaatteet nojautuvat. Näitä arvoja ovat ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus sekä vapaus. Ihmisarvolla tarkoitetaan sitä, että jokaista ihmistä tulee kunnioittaa sellaisenaan kuin hän on huolimatta sukupuolesta, iästä, uskonnosta, etnisestä alkuperästä, mielipiteistä tai kyvyistä. Totuudellisuudella puolestaan tarkoitetaan avointa vuorovaikutusta ja totuuden etsimistä, ja rehellisyys onkin työn yksi lähtökohta. Myös oikeudenmukaisuus on ensiarvoisen tärkeää. Jokaista tulee kohdella tasa-

arvoisesti syrjimättä ja suosimatta ketään, jokaisen on oikeus tulla kuulluksi ja risti-riidat tulee selvittää. Vapaudella taas tarkoitetaan sitä, että jokaiseen ihmisarvoon kuuluu vapaus, jota tulee kunnioittaa. Vaikka lastentarhanopettajallakin on oikeus omaan arvomaailmaansa, on hänen vapautensa kuitenkin sidoksissa perustehtävään ja sen normistoon.

Lastentarhanopettajan työn tärkein lähtökohta on suhde lapseen. Jokaista lasta tulee arvostaa, pitää tasa-arvoisena ja yksilöllisenä. Pienen lapsen turvallisuudesta, riippuvuudesta ja suojelusta tulee huolehtia. Lastentarhanopettajan tulee myös muistaa, että hän asettaa lapset aina omien tarpeidensa edelle. Lasta tulee kuulla ja lapsen osallisuus tulee ottaa huomioon esimerkiksi toimintaa suunniteltaessa. Lasten lisäksi lastentarhanopettaja tukee vanhempia näiden kasvatustyössä. Jokaista vanhempaa tulee kunnioittaa, ja lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tuetaan parhain mahdollisin keinoin. Myös lastentarhanopettajan ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuus, yhteistyö ja vanhempien osallisuus ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Lastentarhanopettajan tärkein työväline on oma persoona. Oma työtä ja tehtäviä tulee arvostaa, työhön tulee sitoutua ja sitä kautta myös oma ammatillinen kasvu ja kehitys on huomioitava. Sen lisäksi, että vanhemmilla ja lapsilla on oikeus yksityisyyteen, on se myös lastentarhanopettajan oikeus. Hän rajaa työnsä omaan asiantuntemukseensa kuuluvaksi, ja hoitaa asiallisesti sekä vastuullisesti työnsä. (Lastentarhanopettajaliitto 2004, 5-6.)

Lastentarhanopettajan asiantuntijuus. Lastentarhanopettaja on varhaiskasvatuksen ammattilainen, jonka tehtävä on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Jokaisen päiväkodissa olevan lapsen oikeus on osallistua lastentarhanopettajan suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogiseen toimintaan, ja päiväkodissa joka kolmannella kasvatustehtävissä toimijalla tulee olla lastentarhanopettajan pätevyys. Lasta kannustetaan kokemaan elämyksiä, innostumaan, oppimaan ja ihmettelemään ympäröivää maailmaa. Lasta kannustetaan myös kokeilemaan ja kehittämään omaa osaamistaan esimerkiksi leikin, kuvataiteen, musiikin ja liikunnan kautta. Tutkimusten kautta on havaittu, että mitä korkeampi koulutus varhaiskasvattajalla on, sen herkempi ja sitoutuneempi tämä on toimimaan lasten kanssa. (Lisää lastentarhanopettajia vastaamaan varhaiskasvatuksen laadusta, [viitattu 24.10.2016].)

Sen lisäksi, että lastentarhanopettaja vastaa päiväkodin lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, lastentarhanopettaja laatii myös jokaisen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman ja huolehtii sen arvioinnista. Lastentarhanopettajalla tulee siis olla laaja asiantuntemus lapsen varhaisesta kehityksestä ja oppimisesta, kasvatuksesta sekä varhaispedagogiikasta. Vaikka lastentarhanopettaja tekee työtään omalla persoonallaan, tulee hänellä olla myös laajasti teoriakoulutusta sekä menetelmällisiä taitoja. Keskeisiä työmenetelmiä ovat ilmaisu- ja taidekasvatuksen taidot sekä sitoutuneisuus ja herkkyys eri-ikäisten lasten kanssa toimimisessa. (Varhaiskasvatus ja esiopetus, [viitattu 24.10.2016.]) Lastentarhanopettajan sanotaan olevan pedagoginen asiantuntija päiväkodissa, ja heillä on päävastuu varhaiskasvatuspalvelujen keskeisimmästä tehtävästä eli hoidon, kasvatuksen ja opetuksen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Tähtäimessä on laadukas kasvatus- ja oppimisympäristö. Aina tulee kuitenkin ottaa huomioon koko työyhteisö ja toimia kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa, jotta työn tulokset ovat parhaat mahdolliset. Avoimuus, rehellisyys, vuorovaikutus ja rakentava ote ovat avainasemassa myös työyhteisön kesken. Loppujen lopuksi lastentarhanopettajat antavat oman asiantuntemuksensa kaikkien käyttöön: lasten, perheiden ja yhteiskunnankin. Lapsen oikeus arvokkaaseen lapsuuteen, hyvään elämään ja tulevaisuuteen turvataan kaikin mahdollisin keinoin. (Lastentarhanopettajaliitto 2004, 6-7.)

3.2 Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksen tavoitteena

Varhaiskasvatuksen tärkein tavoite on hyvinvoiva lapsi. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on hyvät edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Toisena tärkeänä varhaiskasvatuksen tavoitteena on vanhemmuuden tukeminen lapsen kasvatustyössä sekä myös vanhemmuuteen liittyvissä eri haasteissa. (Stakes 2005, 7.) Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen (2009, 15-16) toteavat, että vanhemmuus on aihe, joka puhututtaa paljon tällä hetkellä. Puhutaan, että vanhemmuus on hukassa ja kasvatustavasta yritetään siirtää esimerkiksi varhaiskasvatukselle. Vaikka asia ei olekaan ihan näin mustavalkoista, voi esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvät haasteet osaltaan vaikuttaa siihen, että kasvatustavasta yritetään siirtää muille tahoille. Usein tuen tarpeen myöntäminen ja tuen vastaan-

ottaminen ei ole helppoa, sillä vanhemmuuden katsotaan olevan loppujen lopuksi perheen yksityisasiä. Onneksi kuitenkin yhteiskunnan tavoite on auttaa vanhempia näiden kasvatustehtävässä sekä haasteissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten työhön kuuluu lapsen kasvatuksen lisäksi kohdata ihmisiä ja tarjota tukea, jos huomataan, että sitä tarvitaan. Myös Määtän ja Rantalan (2010, 97) mukaan keskeistä varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja perheiden tukeminen näiden kasvatustyössä, jotta päästään toivottuun lopputulokseen eli kokonaisvaltaisesti hyvinvoivaan lapseen. He ovat myös sitä mieltä, että entistä enemmän tulisi keskittyä arvioimaan lapsen kehitysyhteisöjen laatua lapsen hyvinvoinnin osalta. Usein keskitytään siis ainoastaan lapsessa oleviin yksilöllisiin ominaisuuksiin tai piirteisiin, esimerkiksi kehitysviivästyymiin, mutta näkökulmaa tulisi siirtää myös koko lapsen kasvuympäristöön kohdistuvaan huoleen.

Rimpelä (2013, 21) toteaa, että vanhemmuutta ja kotikasvatusta ei ole tutkittu paljon, ja usein tieto esimerkiksi vanhemmuuden katoamisesta onkin vain arjen kokemusten varassa. Tämän takia kasvatustutkijain rooli ja vastuu korostuu, kun puhutaan yhteisymmärryksen rakentamisesta. Kuokkanen (2006, 38-40) pohdiikin, että varhaiskasvatustutkimuksen tarkoitus on vastata nimenomaan erilaisten perheiden ja vanhempien tarpeisiin, koska jokainen perhe on yksilöllinen, ja näin myös yhteistyömuodot ovat erilaisia. Varhaiskasvatuksessa tulee muistaa, että lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa tulee ottaa huomioon myös vanhempien näkökulma, sillä vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita. Vanhempia tulee kuulla, mutta silti perheen yksityisyyttä tulee kunnioittaa. Se on yksi osa varhaiskasvatusta, ja tavoite onkin edistää vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön toimintatapoja, koska tavoitteena on päästä yhteisymmärrykseen lapsesta.

Järvisen ym. (2009, 16) mukaan on tärkeää, että vanhemmat kertovat lapsen ja perheen elämäntilanteesta, jotta vanhemmuutta voidaan tukea. Sen tukemiseen pyritään kehittämään jatkuvasti uusia menetelmiä. Esimerkiksi keskusteluiden kautta voidaan pyrkiä positiiviseen näkökulmaan, ja korostaa näin perheen ja vanhempien vahvuuksia. Työntekijän tulee kuulla vanhempaa, ja vanhemmalle voidaan korostaa sitä, että lapsi tarvitsee eri elämänvaiheissa erilaista vanhemmuutta, jotta lapsen hyvinvointi olisi taattua. Näin voidaan siis auttaa vanhempaa tämän

kasvatustehtävässä, mikä onkin varhaiskasvatuksen yksi tavoite. Tulee myös muistaa, että varhaiskasvatukselle on asetettu eettiset periaatteet ja niitä ohjaavat arvot, mutta perheillä on kuitenkin omat arvot, periaatteet ja toimintatavat, jotka vaikuttavat esimerkiksi vanhempien tapoihin ratkoa haasteita.

Lammi-Taskulan ja Varsan (2001, 35) tutkimuksen mukaan vanhemmuuden tukemisen tavoitteet kirjataan usein päiväkodissa toiminta-ajatukseen tai varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä laatukäsikirjaan. Tutkimuksen mukaan yleisin vanhemmuuden tukemisen tavoite on yhteistyö vanhempien kanssa. Tärkeää on avoin, rehellinen ja luottamuksellinen suhde varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä, jotta vanhemmuuden tukeminen onnistuu. Muita vanhemmuuden tukemisen tavoitteita varhaiskasvatuksessa on esimerkiksi vanhemmuuden arvostaminen, perheen arjen tukeminen sekä yksilöllisyyden huomiointi. Vanhempien tietämystä omasta lapsesta tulee siis arvostaa ja kunnioittaa, ja heitä tulee kannustaa luottamaan itseensä vanhempina. Tätä kautta vanhemman itseluottamus kasvaa, ja he ovat lapsilleen turvallisia ja luotettavia aikuisia. On myös muita tapoja, miten varhaiskasvatuksessa vanhemmuutta voidaan tukea konkreettisesti.

3.3 Vanhemmuuden tukeminen lastentarhanopettajan työssä

Lammi-Taskulan ja Varsan (2001, 34-36) mukaan lastentarhanopettajalla tulee olla tietynlaista herkkyyttä huomata jokaisen perheen ja vanhemman tarpeet ja huolet, ja ottaa ne huomioon. Avoimuus ja rehellisyys ovatkin työn lähtökohtia myös vanhemmuuden tukemisessa. Työmenetelmiä tulisi kehittää lapsen kasvun ja kehityksen lisäksi koko perhettä ja vanhemmuutta tukeviksi. Jotta vanhemmuutta voidaan tukea, tulisi vanhemman muistaa kertoa avoimesti elämäntilanteesta lastentarhanopettajalle. Kasvatuskumppanuus on yksi tärkeimmistä ja tällä hetkellä puhutuimmista vanhemmuuden tukemisen muodoista päiväkodissa.

3.3.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudesta puhutaan paljon, mutta usein konkretia jää pois. Eli mitä kasvatuskumppanuus konkreettisesti on? Stakesin (2005, 31) varhaiskasva-

tussuunnitelman perusteiden mukaan kasvatuskumppanuus on vanhempien ja varhaiskasvattajien tietoista sitoutumista siihen, että lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan parhain mahdollisin tavoin yhdessä. Myös Kuokkasen (2006, 38) mukaan kasvatuskumppanuus on vanhempien ja varhaiskasvattajan sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Toimiva kasvatuskumppanuus vaatii osapuolten välistä luottamusta, rehellisyyttä, avoimuutta sekä tasa-arvoa ja kunnioitusta. Poikosen ja Lehtipään (2009, 72) mukaan aiemmin on puhuttu perheiden kotikasvatuksen tukemisesta, mutta nykyään käytetään nimitystä kasvatuskumppanuus. On myös havaittu, että lapsen hyvinvointi on tärkeintä sekä varhaiskasvattajille että vanhemmille, ja se on työn päämäärä. Myös Poikonen ja Lehtipää (2009, 73) korostavat, että kasvatuskumppanuudessa on tärkeää kaikkien osapuolten tasa-arvo ja erityisesti myös sekä vanhempien että varhaiskasvattajan asiantuntijuuden arvostaminen lapsen kasvatuksessa. Kekkonen (2014, 267) täsmentää, että kasvatuskumppanuus on varhaiskasvattajia ja perheitä vastavuoroisesti vahvistavaa yhteistyötä, johon sitoutumalla, kuuntelemalla, kunnioittamalla ja luottamalla vahvistetaan perheiden tuen saantia.

Kuokkanen (2006, 40) korostaa, että kasvatuskumppanuudessa on tärkeää varhaiskasvattajan herkkyyden ja hienotunteisuus, sillä vanhempien luottamuksen ansaitseminen voi viedä aikaa. Vanhemmat kokevat tärkeäksi sen, että he saavat emotionaalista tukea varhaiskasvattajilta vanhemmuuteensa. Vanhemmuuden tukeminen lähtee perheiden omista tarpeista, sillä jokainen perhe on erilainen. Silti jokaisen perheen tulee saada tukea. Vanhempien tulisi myös saada osallistua päiväkodin käytäntöjen suunnitteluun, sillä he ovat palvelun käyttäjiä. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu myös se, että perheille tarjottaisiin mahdollisuutta keskustella keskenään toistensa kanssa perheisiin ja kasvatukseen liittyvistä asioista, sillä usein pikkulapsiperheet ovat samassa elämäntilanteessa. Tämä tarkoittaa siis perheiden ja vanhempien vertaistukea, ja myös sitä varhaiskasvattajien tulisi tukea. Myös Stakesin (2005, 31) mukaan vanhemmille järjestetään aikaa kasvatuskeskusteluihin sekä varhaiskasvattajien että myös muiden perheiden kanssa, sillä yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on vanhempien ja perheiden välisen yhteistyön tapojen ja muotojen edistäminen. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyy kuitenkin lapsen tärkeimpien kasvattajien tiedot ja kokemukset eli vanhempien ja varhaiskasvattajien. On myös tärkeää huomata, jos lapsella on tuen tarvetta esimer-

kiksi kehitykseen liittyen, sillä silloin varhaiskasvattajat ja vanhemmat luovat yhdessä yhteisen toimintasuunnitelman lapsen tukemiseksi.

Kuokkasen (2006, 37) mukaan jokaiselle lapselle laaditaan lainmukainen, henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. Sen tavoitteena on huomioida myös vanhempien näkökulma ja asiantuntijuus lapsesta. Varhaiskasvatuskeskustelussa vanhemmat ja lastentarhanopettaja keskustelevat yhdessä lapsesta – tavoitteena vahvistaa positiivisia puolia. Keskustelussa pureudutaan myös lapseen liittyviin haasteisiin mahdollisimman konkreettisesti. Usein näiden takaa voi myös löytyä vanhemmuuden haasteita, ja lastentarhanopettaja tukee vanhempia mahdollisuuksiensa mukaan.

Poikonen ja Lehtipää (2009, 76) kertovat vanhempien kokemuksista liittyen kasvatuskumppanuuteen. Pääasiassa vanhemmat ovat tyytyväisiä esimerkiksi varhaiskasvattajien avoimuuteen ja luottamuksellisuuteen sekä lapsen kasvatukseen tutkimuksen mukaan. Kuitenkin vanhemmuuden tukeminen on hieman vähäisempää. Tarkoittaako tämä sitä, että erityisesti vanhemmuuden tukemiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota varhaiskasvatuksessa? Kekkonen (2014, 267) puolestaan sanoo lapsiperheiden hyvinvointitutkimuksen osoittavan, että suurin osa vanhemmista on tyytyväisiä kasvatuskumppanuuteen. Usein tyytymättömyys voi selittyä myös vanhempien tietämättömyydellä eli kasvatuskumppanuuden käsitettä ei vielä tunneta riittävän hyvin.

Kuokkanen (2006, 38) jakaa kasvatuskumppanuuden neljään eri lähtökohtaan. Ensinnäkin perheen sisäiset arvot ja roolit vaikuttavat kasvatuskumppanuuteen ja yhteistyöhön. Toiseksi vaikuttaa se, millaisessa tilanteessa perhe elää, ja miten perhe kokee elämänsä. Kolmas vaikuttava tekijä on vanhempien ja perheen arvojen lisäksi päiväkodin arvot sekä päiväkodin organisaation malli. Viimeiseksi kasvatuskumppanuuden toteutumiseen vaikuttaa myös varhaiskasvattajien ammatillinen pätevyys ja se, tukevatko esimerkiksi työtavat ja asenteet vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä yhteistyötä. Varhaiskasvattajien tulee sisällyttää kasvatuskumppanuus jo heti alusta lähtien selkeästi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Vanhemmille tulee myös kertoa selvästi se, että heitä ja heidän näkemyksiään halutaan kuulla eli vuorovaikutuksella on suuri merkitys kasvatuskumppanuuden ja varhaiskasvatuksen toteutumisessa.

3.3.2 Huolen puheeksi ottaminen

Jos varhaiskasvatuksessa huomataan, että vanhempi tarvitsee tukea johonkin asiaan tai varhaiskasvattajan huoli herää, on huoli otettava puheeksi. Sekin on yksi osa vanhemmuuden tukemista, sillä sitä kautta perhe saa apua. Huolen puheeksi ottamisella tarkoitetaan jonkin askarruttavan asian ottamista esille, puheeksi. Tulee kuitenkin muistaa, ettei toista saa loukata eli hienotunteisuus ja kunnioitus ovat tässäkin asiassa tärkeitä. Luottamuksellisen suhteen myötä on helpompi ottaa vaikeitakin asioita puheeksi ilman, että tarvitsee pelätä suhteiden vahingoittumista. Tulee myös korostaa sitä, että työntekijällä on herännyt huoli, oma huoli asiasta. Puheeksi ottaminen voi kuitenkin olla joillekin hankalaa, sillä ikäviä asioita ei useinkaan ole mukava nostaa esille. Yleensä kuitenkin reaktiot ovat myönteisiä ja tällöin myös asioista on helpompi keskustella. (Huolen puheeksi ottaminen 2014.)

Taajamo (2006, 245-246) määrittelee huolen subjektiiviseksi asiaksi, joka syntyy työntekijälle asiakassuhteessa. Huolen puheeksi ottamista hän kuvaa avunpyyntönä ja yhteistyötarjouksena. Se myös tarkoittaa, että nostetaan oma huoli esille ilman, että puhutaan esimerkiksi perheen tai vanhemman ongelmista. Kun varhaiskasvattaja ottaa huolen esille, hän ikään kuin pyytää apua perheeltä tarjoten kuitenkin tukea. Näin säilyy suhteessa avoimuus sekä arvostus, ja työskentelymahdollisuudet ovat selkeämmät. Sen lisäksi perhe on voinut toivoakin sitä, että joku ottaisi asian puheeksi – eli tämä voi olla myös palvelus perheelle. Yhteistyötä helpottaa myös se, että etsitään yhdessä varhaiskasvattajan kanssa perheen voimavaroja ja myönteisiä puolia. Voi kuitenkin käydä niinkin, että perhe loukkaantuu, jolloin yhteistyökin on haastavampaa. Tarvittaessa voidaankin pyytää avuksi muita alan ammattilaisia. Lämsä ja Karhuniemi (2013, 164) muistuttavat myös, että jos huolta ei oteta puheeksi, voi apua tarvitseva jäädä pahimmassa tapauksessa kokonaan ilman apua. On tärkeää kuitenkin puhua nimenomaan huolipuheesta eikä ongelmapuheesta. Huolen puheeksi tuomisella osoitetaan myös aito kiinnostus asiakasta ja tämän tilannetta kohtaan.

Eriksson ja Arnkil (2012, 12) painottavat myös, että huolen puheeksi ottaminen tulee tapahtua kunnioittavasti ja tukea tarjoten. Reaktiot voivat olla yllättyneitä, helpottuneita tai torjuviakin, mutta usein arvailujen sijaan avoimuus tuottaa hyvin tuloksia tukemisessa. Tässäkin korostetaan nimenomaan huolen puhumisesta – ei ongelman. Huoli pohjautuu lapsen tai perheen pulmaan, ja työntekijä tuntee sen sisällään. Huolen sanotaankin kohdistuvan sekä perheen ja lasten selviämiseen että varhaiskasvattajan omiin toimintamahdollisuuksiin. Puheeksi ottamista helpottaa huolen konkretisointi eli varhaiskasvattajan tulisi kirjoittaa ylös tilanteita, joissa huoli on herännyt. Esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvistä huolista puhutaan usein hyvin yleisellä tavalla, jolloin vanhemman voi olla haastavaa ymmärtää, mitä varhaiskasvattaja tarkoittaa tai mitä vanhemmalta odotetaan. Tällöin olisi hyvä kertoa konkreettisia esimerkkejä tilanteista. Järvisen ym. (2007, 157) mukaan huolen puheeksi ottaminen voi tuntua varhaiskasvattajan mielestä myös siksi haastavalta, jos hän ajattelee esimerkiksi huolen olevan liian pieni tai jos hän onkin ymmärtänyt asian väärin. Voi olla pelko siitäkin, että hän paisuttelee asioita, pelkää perheen loukkaantuvan tai käyttäytyvän aggressiivisesti. Usein kuitenkin käännetään työyhteisön puoleen, ja pyydetään apua eli varmistetaan, onko huoli oikea ja ovatko muut huomanneet samanlaista huolta. Joka tapauksessa huolen herättyä, se on otettava puheeksi. Mitä aiemmin se tapahtuu, sen helpompi perheen on saada apua.

Kun työntekijällä on herännyt huoli, hän voi käyttää apuvälineenään huolen vyöhykkeistöä, joka on tarkoitettu selkiyttämään yhteistyötä. Vyöhykkeistön avulla voidaan jäsentää ja tarkastella herännyttä huolta, oman auttamismahdollisuuden riittävyttä sekä muiden tahojen avuntarvetta. Huolen vyöhykkeitä on neljä, joista toinen ääripää on tilanne, johon ei liity huolta, ja toinen ääripää kuvaa suurta huolta. Vyöhykkeiden rajat eivät ole tiukasti sidottuja, ja sen tarkoitus on vain auttaa osapuolia keskustelemaan kunkin kokonaisvaltaisista kokemuksista. (Huolen vyöhykkeistö ja huolen puheeksi ottaminen, [viitattu 25.10.2016].)

Eriksson ja Arnkil (2012, 29) huomauttavat, että puheeksi ottamisen tavoite on saada asiat myönteisempään suuntaan ja saada apua perheelle, josta huoli on herännyt. Tärkeää on löytää positiivisia asioita ja voimavaroja perheestä. Voimavarojen löydyttyä tulee miettiä, miten perhettä voidaan tukea. Auttaminen on esi-

merkiksi sekä tuen eli mahdollisuuksien etsimisen että kontrollin eli hallinnan lisäämisen summa. Jos huolen puheeksi ottaminen on onnistunut hyvin, saadaan usein luotua suunnitelma, kuinka toimitaan, millaista yhteistyötä tehdään perheen kanssa ja ketä yhteistyötahoja on mukana, jotta huoli vähenee ja perheen tilanne paranee. Tilannetta tulee kuitenkin seurata ja arvioida, sillä asiat eivät tapahdu hetkessä. Onnistunut huolen puheeksi ottamisen tilanne, ja siitä seurannut yhteinen suunnitelma ja toteutus luovat toiveikkuutta ja uskoa tulevaisuuden suhteen tilanteen parantumiseksi.

3.3.3 Vuorovaikutus

Mäkinen ym. (2009, 137-138) toteavat, että vuorovaikutus on aina mukana asiakastyössä, ja se on sosiaalialan työn ydin. Vuorovaikutukseen kuuluu aina kaksi tai useampia osapuolia, ja he ovat tasa-arvoisia toisiinsa nähden. Myös vuorovaikutuksen sanotaan perustuvan luottamukseen ja avoimuuteen. Asiakastyössä on todettu, että asiantuntijakeskeinen vuorovaikutus ei toimi. Sillä tarkoitetaan siis sitä, että työntekijä toteaa asiakkaan elämän sen hetkisen tilanteen itse asiakasta kuulematta eli asiakas jää vain kuulijan rooliin. Dialoginen vuorovaikutus puolestaan on hyvä tapa asiakastyössä. Siinä sekä työntekijällä että asiakkaalla on tärkeä rooli, jotta vuorovaikutus on onnistunutta. Molemminpuolinen ymmärrys ja vastavuoroisuus ovat tärkeitä, huomioonotettavia seikkoja dialogisessa vuorovaikutuksessa. Seppäsen ym. (2010, 230) mukaan vuorovaikutukseen kuuluu myös olennaisesti esimerkiksi katsekontaktin ottaminen, kannustaminen, hymy, empatian osoittaminen, kuuleminen, kiinnostuksen osoittaminen, jutteleminen sekä asioiden selittäminen. Taajamo (2006, 241) puolestaan lisää, että vuorovaikutukseen kuuluu olennaisesti kuuntelun ja keskustelun lisäksi sekä sanallinen että sanaton viestintä, kannustaminen ja palautteen antaminen asiakkaalle.

Järvinen ym. (2009, 159-160) täsmentävät, että kuten kaikki asiakastyö, myös varhaiskasvatustyö tarvitsee vuorovaikutustaitoja, sillä se on yhteistyön tärkein väline, ja se on edellytys perustyön toteutumiseksi. Vuorovaikutuksen avulla vaihdetaan kuulumiset, välitetään vanhemmille tietoa ja osoitetaan kiinnostusta. Kiinnostuksen osoittamisella vahvistetaan myös perheen ja vanhempien voimavaroja

ja vahvuuksia sekä myönteisiä puolia. Sanotaankin, että varhaiskasvatuksen perusta on työntekijöiden ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa. On tärkeää arvostaa toista osapuolta ja kiinnittää huomiota siihen, että varhaiskasvattajan ja vanhemman välinen vuorovaikutus on luottamuksellista, rehellistä, avointa ja ennen kaikkea kiireetöntä. Sen myötä myös asioiden puheeksi ottaminen on helppompaa. Varhaiskasvattajan työhön kuuluu myös palveluhenkisyys eli vanhemmat kohdataan arvostavasti ja kunnioittavasti tarjoten heille tukea, ohjausta ja neuvoja sekä yhteistyöapua. Parhaimmillaan toimivasta yhteistyöstä muodostuu varhaiskasvattajan ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuus. Taajamo (2006, 240) toteaaakin, että perheille on tärkeää se, että heitä oikeasti kuullaan ja kuunnellaan. Kuuntelun ja keskustelun kautta voidaan luoda perheiden tilanteista kokonaiskuva sekä eri näkökulmia, joita tarkastellaan yhdessä työntekijän kanssa. Perheen tilanteesta keskustellessa työntekijän esittämät avoimet kysymyksetkin ovat hyvä toimintatapa, sillä niiden avulla voidaan kannustaa perhettä työstämään asioita lisää.

Järvinen ym. (2007, 104) huomauttavat myös, että perheiden erilaiset tilanteet ohjaavat varhaiskasvattajaa toimimaan eri tavoin vuorovaikutustilanteissa ja perheiden tukemisessa. Eli yksi ja sama tapa ei toimi jokaisen perheen kanssa. Voidaan siis todeta, että onnistunut vuorovaikutus on myös sitä, että osataan tunnistaa perheiden erilaisuus sekä hyväksyä se. Perhe ja varhaiskasvattaja luovat vuorovaikutussuhteessa yhteisen kielen, jonka mukaan yhteistyö etenee. Vuorovaikutuksen ohjaaminen on kuitenkin varhaiskasvattajan vastuulla, sillä hänellä on ammatillista osaamista sekä asiantuntemusta. Edelleen todetaan, että vuorovaikutustilanteessa pyritään etsimään perheen omia voimavaroja. Kiire ja varhaiskasvattajan halu ratkaista perheen ongelmat voivat haitata vuorovaikutusta ja sen etenemistä. Onkin tärkeää, että perhettä kuullaan kiireettömästi ja aidosti – erityisesti, jos perheellä ei ole muuta tukiverkostoa. Sen avulla voidaan vahvistaa perheen ja vanhempien itseluottamusta, omanarvontuntoa, selviytymistä vaikeasta elämäntilanteesta sekä omien valintojen ja ratkaisujen tekemistä. Se on parhaimmillaan perheen ja vanhemmuuden tukemista.

3.3.4 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Jo varhaiskasvatuslain (L 8.5.2015/580) 7 b § mukaan vanhemmille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, ja mahdollisuus sen suunnitteluun ja arviointiin on järjestettävä säännöllisesti. Myös Stakesin (2005, 31) varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että vaikka varhaiskasvattajat vastaavat varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, on vanhemmilla kuitenkin oikeus vaikuttaa sen sisältöön sekä arviointiin. Periaatteena on, että varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä koko kasvatusyhteisön kanssa, se on kaikkien osapuolten tiedossa ja myös aktiivisessa käytössä. Ajatuksena on myös näin kehittää varhaiskasvatusta. Sanotaankin, että vanhemmat toimivat varhaiskasvatuksen laadun tarkkailijoina, kun he seuraavat ja arvioivat tavoitteiden toteutumista. Myös jokaiselle lapselle yksilöllisesti laadittavaan varhaiskasvatussuunnitelmaan osallistuvat lapsen vanhemmat yhdessä varhaiskasvattajien kanssa. Näin otetaan huomioon sekä lapsen yksilöllisyys että vanhempien näkemykset lapsesta. Osallisuus on pitkälti kasvatuskumppanuutta.

Virolaisenkin (2006, 113) mukaan vanhemmilla ja lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiseen, vaikka varhaiskasvatus vastaakin laadun toteuttamisesta. Vanhemmat osallistuvat myös sen tarkasteluun, ja laatua ylläpidetään esimerkiksi varhaiskasvatuksen toiminnalla sekä kehittämisellä. Myös Vilénin ym. (2006, 192) mukaan varhaiskasvatuksen palveluja tuotetaan nimenomaan asiakkaille eli asiakaslähtöisyys on työn peruseriaate. Siksi vanhemmilla onkin tärkeä rooli varhaiskasvatuksen laadun arvioinnissa sekä toiminnan kehittämisessä. Vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa puhutaan verrattain vähän. Voidaan pohtia, selittyneekö tämä esimerkiksi sillä, että vanhempien osallisuus ja siihen liittyvä laki ovat melko tuoreita. Päivähoitolaissa osallisuudesta ei määrätty, mutta uuteen varhaiskasvatuslakiin se lisättiin vuonna 2015. (Osallisuus varhaiskasvatuksessa, [viitattu 26.10.2016].)

3.3.5 Palveluohjaus varhaiskasvatuksessa

Palveluohjaus tarkoittaa koordinoitua työtä, jolla edistetään yhteistoimintaa eri organisaatioiden välillä, ja siinä korostuu asiakkaan etu saada eri palveluita. Palveluohjaaja puolestaan ottaa vastuun asiakkaan palvelukokonaisuudesta ja siitä, että tätä ohjataan tarvittavien palvelujen piiriin. Palveluohjaus voidaan määritellä myös asiakastyön menetelmänä sekä palveluiden yhteensovittamisena. Myös tässä on olennaista luottamus ja asiakaslähtöinen työskentelytapa sekä neuvonta ja asianajo. Palveluohjauksen tavoite on tunnistaa asiakkaan eli esimerkiksi perheen yksilölliset tarpeet, ja järjestää asiakkaalle tarvittavat palvelut ja tuki resurssien mukaan. (Palveluohjaus 2015.)

Sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) 3 luvun 13 § määrää, että perheellä ja lapsella tulee olla mahdollisuus lapsen kehityksen tai terveyden kannalta välttämättömiin sosiaalipalveluihin. Palveluiden tulee tukea myös lapsen vanhempia lapsen kasvatuksessa ja kehityksessä. 14 § mukaan eritellään kyseiset palvelut, joita ovat esimerkiksi sosiaalityö, perhetyö, kotipalvelu sekä kasvatusta- ja perheneuvonta.

Varhaiskasvatuksessa palveluohjauksella tarkoitetaan sitä, että jokaisella vanhemmalla on oikeus tietää kunnan tarjoamista varhaiskasvatustalouksista, ja ammattihenkilön tulee auttaa perhettä löytämään juuri oikeanlaiset palvelut perheen ja lapsen tarpeita ajatellen. Varhaiskasvatustalouksiin olisi hyvä kehittää myös sellainen palveluohjauksen muoto, jonka avulla perheet voisivat yhdessä pohtia perheen palvelun tarpeita. Kuten kaikki varhaiskasvatukseen pohjautuva, myös palveluohjaus perustuu avoimeen keskusteluun eli kasvatuskumppanuuteen, ja perheiden tulisi saada palveluohjausta aina, kun esimerkiksi perhetilanne muuttuu. (Varhaiskasvatustalouksien linjaukset 2009, 8-9.)

Kallandin, Hiila-O'Brienin ja Kurttilan (2012) mukaan varhaiskasvatustalouksien käytössä näyttäytyviä ongelmia tulisi hoitaa palveluohjauksen kautta. Sen avulla pystyttäisiin myös huomaamaan perheen tai lapsen erityisen tuen tarpeet, jonka myötä voitaisiin lapsi ohjata esimerkiksi erityisvarhaiskasvatustalouksien puolelle. Lapsen tasapainoisen elämän turvaaminen on erittäin tärkeää, ja siksi myös vanhemmuuden sekä kasvatustyön tukemiseen tulee panostaa erityisen paljon – varsinkin erilaisissa kriisi- tai riskitilanteissa. Varhainen tuki on yksi ennaltaehkäisevä

muoto, ja sen avulla perheitä voidaan ohjata erityispalveluiden piiriin, esimerkiksi lastensuojeluun, perhetyöhön tai mielenterveyspalveluihin. Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen eivätkä muun muassa vanhempien elämäntilanne tai lapsen erityistarpeet saa vaikuttaa siihen. (Varhaiskasvatuspalveluiden linjaukset 2009, 8-9.)

3.3.6 Päivähoidon perhetyö

Järvisen ym. (2007, 40-42) mukaan päivähoidon perhetyö on lapsiperheiden ennaltaehkäisevä työmuoto. Sitä toteutetaan varhaiskasvatuspalveluiden yhtenä osana, ja se on maksutonta perheille. Päivähoidon perhetyöhön on voitu ottaa ulkopuolinen työntekijä tai sitten päivähoidon henkilöstö toteuttaa perhetyötä varhaiskasvatustyönsä ohessa. Päivähoidon perhetyöntekijän työn perusperiaate on lapsi ja tästä aiheutuva huoli perheessä tai varhaiskasvatuksessa. Huoli voi olla esimerkiksi lapsen aggressiivinen käyttäytyminen, levottomuus tai liian voimakas riippuvuussuhde toiseen vanhempaan. Kun autetaan lasta, autetaan ja tuetaan samalla koko perhettä. Tuki tulee aloittaa niin pian kuin mahdollista, jolloin tuen antaminen on helpompaa. Myös vanhemmuuteen on mahdollisuus saada tukea päivähoidon perhetyöltä. Vanhempien ja vanhemmuuden haasteita voivat olla esimerkiksi muuttuva elämäntilanne, voimavarojen puute, vanhemmuuden ja arjen hallinta, pitkäaikaissairaus tai kriisitilanne. Vilénin ym. (2010, 30) mukaan varhaiskasvatuksen palveluun voi kuulua psykologeja tai perhetyöntekijöitä, jotka tukevat perheitä ja vanhempia.

Järvinen ym. (2007, 35) määrittelevät ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteeksi ylläpitää perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä erilaiset riskit, mitä elämäntilanteisiin voi liittyä. Lähtökohtana on varhainen tukeminen, ja tavoitteena on löytää perheen omat voimavarat. Työn tulokset voivat näkyä jo lyhyessäkin ajassa.

Järvinen ym. (2009, 120) korostavat, että perhetyön tarkoitus on tukea perheen omatoimista selviytymistä, ja työssä toteutuu perhelähtöisyys. Perheet huomioidaan sekä kokonaisuutena että perheenjäsenet yksilöinä. Koska usein lapsiperheiden elämä painottuu perusarkeen ja sen hallintaan, perhetyöntekijän on tarkoitus auttaa sujuvamman arjen saavuttamisessa. Järvinen ym. (2007, 32-43) luokit-

televat päivähoidon perhetyön ennaltaehkäiseväksi perhetyön muodoksi. Usein heidän asiakkaisiksi päädytään päivähoidon kautta, ja perhe voi itse tehdä ajanvarauksen. Perheen haasteet voivat liittyä esimerkiksi vanhempien jaksamiseen perusarjessa, kasvatuskäytäntöihin sekä eri elämäntilanteisiin. Kuitenkin useimmiten päivähoidon perhetyössä vanhempia tuetaan nimenomaan kasvatukseen liittyvissä haasteissa. Yhdessä perhetyöntekijän kanssa pohditaan perheen tilannetta, ja mietitään, mikä olisi sopiva tukimuoto, joka vastaisi perheen tarpeita. Tämän jälkeen tehdään suunnitelma sekä pohditaan, onko tarvetta muille yhteistyötahoille. Päivähoidon perhetyön toimintamuotoja ovat esimerkiksi vanhempainillat, perhetapaamiset sekä erilaiset ryhmät. Nämä ovat ennaltaehkäiseviä perheiden ja vanhempien tukimuotoja parhaimmillaan.

3.4 Vanhemmuuden tukemisen onnistumiset ja haasteet sekä kehittäminen

Järvisen ym. (2009, 16) mukaan vanhemmuuden tukemiseen pyritään etsimään sinnikkäästi uusia menetelmiä. He mainitsevat esimerkkinä päiväkodin omahoitajuusmenetelmän: siitä on saatu hyviä kokemuksia ja palautetta pitkin Suomea. Myös perhetyöntekijän työskentely päiväkodissa eli päivähoidon perhetyö on vanhempien mielestä ollut todella tärkeä tuki ja matalan kynnyksen palvelu. Poikosen ja Lehtipään (2009, 76-88) tutkimuksen mukaan vanhemmat ovat tyytyväisiä lapsensa kasvatukseen varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvattajien kasvatuskumppanuuteen, avoimuuteen ja luottamukseen. Vanhemmat kokivat kuitenkin, että vanhemmuuden tukemiseen keskitytään vähemmän. Voidaan pohtia, kiinnitetäänkö jatkossa vanhemmuuden tukemiseen enemmän huomiota, kun se on kirjattu varhaiskasvatustakiin. Kaiken kaikkiaan vanhemmat ovat hyvin tyytyväisiä varhaiskasvatukseen ja sieltä saamaan tukeen esimerkiksi kasvatuksellisissa asioissa.

Poikosen ja Lehtipään (2009, 88) päätelmät kasvatuskumppanuuden toimimisen haasteista liittyvät siihen, että nykypäivänä on monenlaisia perherakenteita, joten jokaisen perheen tarpeet pitäisi pystyä huomioimaan yksilöllisesti entistä tehokkaammin. Tämä tarkoittaaakin lähinnä sitä, että kasvatuskumppanuutta tulee kehittää edelleen. Kehittämisen kohteena on myös vanhempien voimaantumisen edis-

täminen eli siihen tulisi kehittää uusia tapoja ja menetelmiä. Lisäksi tulisi kehittää myös sellaisia menetelmiä, jotka yhteneväisesti tyydyttäisi sekä vanhempia että varhaiskasvattajia.

Järvinen ym. (2007, 104) toteavat, että vuorovaikutustilanteet, joissa molempia osapuolia kuullaan, eläydytään toisen tilanteeseen, ollaan oikeasti läsnä sekä kannustetaan ja rohkaistaan, ovat onnistunutta vuorovaikutusta. Se on osa vanhemmuuden tukemista, ja molempien osapuolten sitoutuminen tilanteeseen mahdollistaa onnistuneen vuorovaikutussuhteen sekä parhaimmillaan kasvatuskumppanuuden. Puolestaan kiire ja se, että työntekijä haluaa ratkaista perheen tilanteen ongelmat, voivat tuottaa haasteita vuorovaikutukselle ja sitä kautta myös vanhemmuuden tukemiselle. Huolen puheeksi ottamiseen liittyy vahvasti vuorovaikutus, ja pitkälti sen onnistuminen ja toisen osapuolen reaktio asiaan riippuu siitä, kuinka asia ilmaistaan. Taajamon (2006, 246) mukaan perhe voi olla hyvin helpotunut siitä, että joku ottaa heidän huolensa puheeksi – eli tämä on parhaimmillaan perheelle palvelus ja tilanne tietenkin onnistunut ja toivottu. Aina kuitenkin näin ei ole. Haasteena koetaan se, että perhe loukkaantuu tai käyttäytyy hyökkäävästi tai aggressiivisesti, vaikka huoli olisi aiheellinen. Sellaista perhettä tai vanhempaa on haastavampaa tukea, joka ei ole yhteistyökykyinen.

Perälän, Halmeen ja Kansteen (2014, 232) tekemän lapsiperheiden hyvinvointitutkimuksen mukaan suurin osa perheistä, jotka ovat tarvinneet tukea liittyen vanhemmuuteen tai lapsen kasvuun ja kehitykseen ovat olleet tyytyväisiä tuen saantiin ja kokeneet tuen riittäväksi. Näitä sanotaan olevan yli 80 %. Haasteena palveluiden tuen riittävydessä on kuitenkin tutkimuksen mukaan se, että osa perheistä sai kyllä tukea, mutta se ei vastannut heidän tarpeitaan. Pieni osa oli myös sellaisia, jotka eivät saaneet tukea ollenkaan siitä huolimatta, että olisivat sitä tarvinneet. Voidaankin miettiä, mistä tällainen epäkohta johtuu. Lisäksi tutkimuksen mielenkiintoinen havainto on, että mitä kuormittuneempi perhe on, sen haastavammaksi he kokevat tuen saannin sekä sen riittävyden. Eli loppujen lopuksi vanhemmuuden tukemisen onnistuminen tai haasteet voivat vanhemman näkökulmasta liittyä pitkälti siihen, miten hän sillä hetkellä kokonaisvaltaisesti elämänsä kokee. Samassa tilanteessa erilainen vanhempi voi kokea tukemisen onnistuneen-

na ja riittävänä, jos hän kokee kokonaisvaltaisesti voivansa paremmin, vaikka tukea tarvitseekin.

4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käydään läpi tarkemmin tutkimuksen aiheen valintaa sekä kuvailaan tutkimuksen taustatietoja. Sen lisäksi kerrotaan myös tutkimuksen tavoitteista tarkemmin, ja esitellään tutkimuskysymykset sekä aikaisemmat tutkimukset aiheesta.

4.1 Aiheen valinta ja yhteistyötahon kuvaus

Opinnäytetyö on niin laaja prosessi, että aiheen ajankohtaisuuden ja hyödyllisyyden lisäksi oma kiinnostus aiheeseen on tärkeää, jotta motivaatio ja paneutuminen säilyvät koko tutkimuksen ajan alusta loppuun saakka. Olen tehnyt lastenhoitajan ja lastentarhanopettajan sijaisuuksia eri päiväkodeissa vuodesta 2012 lähtien. Pääasiassa työ on lapsen kasvun ja kehityksen tukemista sekä perushoitoa, mutta siihen kuuluu myös olennaisesti vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään. Tuen tarpeen havaitseminen on kuitenkin kehittynyt vasta työkokemuksen myötä, kun on oppinut tuntemaan perheitä ja huomaamaan heidän tarpeensa sekä haasteensa. Oman työkokemukseni mukaan yleisiä haasteita vanhemmuudessa tuntuu olevan vanhemman epävarmuus sekä se, ettei lapselle aseteta rajoja. Nämä havainnot herättivät kiinnostukseni opinnäytetyöni aiheeseen – vanhemmuuden tukemiseen – eli loppujen lopuksi aiheen valinta oli erittäin helppo ja selkeä. Sen lisäksi pohdin erilaisia näkökulmia ja ajatuksia aiheesta erään lastentarhanopettajan kanssa. Hän sanoi, ettei vanhemmuuden tukemiseen kiinnitetä riittävästi huomiota läheskään aina, mikä siis vahvisti entisestään päätöstäni paneutua tähän aiheeseen.

Olen syventynyt sosionomin (AMK) opinnoissa varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuteen, jotta saan lisäksi lastentarhanopettajan pätevyyden. Tämä päätös oli selkeä ja itsestänselvyyttä, sillä päiväkodissa työskenneltyäni havaitsin kiinnostukseni sekä vahvuuteni työskennellä lasten ja perheiden parissa. Varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuteen kuuluu myös se, että opinnäytetyön aihe liittyy lapsiperheisiin ja vanhemmuuteen, mikä oli siis lähtökohta opinnäytetyöni aiheelle.

Opinnäytetyön toteutin yhteistyössä Pohjois-Suomessa sijaitsevan kunnan kanssa. Haastattelin tutkimukseen kahden eri päiväkodin seitsemää lastentarhanopettajaa, joista viisi oli sosionomi (AMK) –pohjaisia ja kaksi yliopiston käyneitä lastentarhanopettajia. Heidän työkokemus varhaiskasvatuksessa vaihteli kahdesta vuodesta kolmeen kymmeneen vuoteen. Koska olen syventynyt opinnoissani varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuteen saadakseni lastentarhanopettajan pätevyyden, päädyin selkeyden vuoksi rajaamaan myös tutkimuksen näkökulman lastentarhanopettajiin.

4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia haasteita vanhemmuuteen koetaan liittyvän lastentarhanopettajan näkökulmasta sekä miten vanhempia ja vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti varhaiskasvatuksessa. Lisäksi on tarkoitus selvittää, miten tukemisessa on onnistuttu, ja millaisia haasteita siihen liittyy. Tutkimukseen on liitetty myös kehittämisenäkökulma. Tavoitteena on siis saada haastatelluilta ehdotuksia, miten vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää, jotta jokaisen perheen tarpeet tulee huomioitua yksilöllisesti.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia haasteita vanhemmuuteen liittyy lastentarhanopettajan näkökulmasta?
2. Miten vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti varhaiskasvatuksessa?
3. Miten vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu, ja millaisia haasteita tukemiseen liittyy?
4. Miten vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää?

4.3 Aikaisemmat tutkimukset

Hirvilampi (2002, 2) on tutkinut pro gradu –tutkielmassaan lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päiväkodissa. Tutkielman tarkoitus on ollut selvittää, millaisia tuen tarpeita vanhemmuudessa koetaan olevan lastentarhan-

opettajan näkökulmasta. Sen lisäksi tutkielmassa on selvitetty, miten lastentarhanopettaja kokee oman roolinsa vanhemmuuden tukijana, ja millaisia käsityksiä heillä on omien tukemisen taitojensa valmiuksista. (Hirvilampi 2002, 40-41.)

Hirvilammin (2002, 88) tutkimustulokset osoittavat, että useat vanhemmat ovat epävarmoja omasta roolistaan kasvattajina ja tarvitsevat siihen vahvistusta. Erityisesti rajojen asettamisen vaikeus nousi esiin tutkimustuloksissa. Tutkimuksesta selviää myös, että jokainen vanhempi tarvitsee tukea ja kannustusta. Lastentarhanopettajalla tulee olla riittävät sosiaaliset taidot sekä kyky toimivaan vuorovaikutukseen. Tukemisessa tärkeää ovat arvot: rehellisyys ja luottamus. Tutkimustulokset osoittavat lisäksi, että lastentarhanopettajat kokevat saaneensa vanhemmuuden tukemisen taitojen valmiudet sekä käytännön kokemuksen että koulutuksen kautta. (Hirvilampi 2002, 79-83.)

Alatalo (2015, 2) puolestaan on tutkinut pro gradu –tutkielmassaan vanhempien näkökulmasta, miten päiväkodin toiminta tukee vanhemmuutta. Sen lisäksi tutkielmaan on otettu kehittämisenäkökulma eli mitä odotuksia vanhemmillä on päiväkodin toiminnan kehittämisestä, kun puhutaan vanhemmuuden tukemisesta.

Tutkimustulokset osoittavat, että vanhemmuuden tukemiseen on tarvetta. Lähtökohta tukemiseen on avoin vuorovaikutus vanhempien ja työntekijöiden välillä. Keskustelu ja sosiaaliset kontaktit sekä työntekijöiden että toisten vanhempien kanssa koetaan tutkimuksen mukaan tärkeänä. Vanhemmat kokevat myös, että lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen on osa vanhemmuuden tukemista. Päiväkodissa järjestettävät juhlat ja tapahtumat tukevat osaltaan vanhemmuutta, sillä niihin osallistuessa on mahdollisuus keskustella sekä työntekijöiden että toisten vanhempien kanssa. Vanhemmat toivovat vuorovaikutuksen kehittämistä sekä tiedollista tukea lapsen kehitykseen ja käyttäytymiseen liittyen. (Alatalo 2015, 47-70.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaillaan laajemmin laadullisen tutkimuksen lähtökohtia sekä aineistonkeruumenetelmiä ja tutkimustulosten analysointia. Lisäksi kerrotaan, miten tutkimus on toteutettu, ja pohditaan tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä.

5.1 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmät

Valitsin opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, sillä koin saavani sen avulla mahdollisimman laajan ja monipuolisen aineiston tutkimustani ajatellen. Laadullisen tutkimuksen peruslähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta tutkitaan mahdollisimman monipuolisesti eli pyritään vastaamaan esimerkiksi kysymyksiin mitä, miten ja miksi. Sanotaan myös, että tarkoitus on ennemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tutkija ei määrää laadullisessa tutkimuksessa sitä, mikä on tärkeää, vaan pyritään siihen, että tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tutkimuksissa suositaan tiedonlähteenä ihmistä eli tehdään esimerkiksi haastatteluja, ja haastateltavat on valittu tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157-160.) Halusin siis selvittää tutkimuksessani mahdollisimman monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti lastentarhanopettajien omia näkemyksiä vanhemmuuden haasteista ja tukemisesta päiväkodissa. Valitsin haastateltavat lastentarhanopettajat tarkoituksenmukaisesti.

Käytin opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Se tarkoittaa, että haastattelu jaetaan erilaisiin teemoihin, joista keskustellaan. Lähtökohta on, että tutkitaan haastateltavan omia kokemuksia ja ajatuksia sekä määritelmiä tilanteista. Olennaista on myös, että haastattelut eivät etene yksityiskohtaisten kysymysten mukaisesti, vaan ne etenevät valittujen teemojen varassa. Teemat ovat samat jokaisessa haastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Käytin haastattelussa tekemääni teemahaastattelurunkoa (LIITE 1), ja jokainen haastattelu eteni teemojen mukaisesti. Tarkkoja, valmiita kysymyksiä ei ollut, vaan esitin tarkentavia kysymyksiä keskustelun edetessä.

Toinen käyttämäni aineistonkeruumenetelmä oli päiväkirjat. Ne kuuluvat tiedonkeruutavoista puhuttaessa dokumentteihin. Päiväkirjan sanotaan olevan itseohjatun kyselylomakkeen täyttämistä, jossa vastaustapa on avoin. Sen valmistelu tulee kuitenkin tehdä huolellisesti, ja asiat tulee olla sellaisia, joita tutkimuksessa käytetään. Päiväkirjan analysointi tutkimustarkoitukseen voi olla haastavaa, ja se tarjoaa tutkijalle suuren vapauden aineiston tulkinnassa. (Hirsjärvi ym. 2007, 212-215.) Ennen haastatteluja pyysin haastateltavia kirjoittamaan päiväkirjaa vanhemmuuden tukemisen tilanteista päiväkodissa, jotta he saivat paneutua aiheeseen jo etukäteen. Tämän tarkoitus oli syventää haastatteluja. Päiväkirjoista sain haastatteluiden lisäksi aineistoa tutkimukseeni. Avaan sekä haastattelujen että päiväkirjojen toteutustapaa laajemmin tutkimuksen toteutuksen yhteydessä.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Koko opinnäytetyön prosessi eteni loogisesti. Aloitin opinnäytetyön tekemisen keväällä 2016 keskustelemalla mahdollisen yhteistyötahon kanssa opinnäytetyön toteutuksesta. Tämän jälkeen hain yhteistyötaholta tutkimuslupaa. Sen saatuani olin yhteydessä tarkoituksenmukaisesti valittuihin lastentarhanopettajiin: kysyin suostumusta yhteistyöhön eli osallistumista päiväkirjan kirjoittamiseen ja haastatteluihin. Heistä seitsemän lupautui.

Ensimmäinen askel oli päiväkirjat. Pyysin, että lastentarhanopettajat kirjoittaisivat noin kuukauden ajan päiväkirjaa vanhemmuuden tukemisen tapauksista päiväkodissa: tapausesimerkki, tuen tarpeen tilanne, konkreettinen kuvaus tukemisen tavasta, hyödyt ja haitat tukemisesta. Annoin heille kirjoittamisen tueksi tarkentavia kysymyksiä, mutta sen lisäksi annoin mahdollisuuden kirjoittaa vapaamuotoisesti. Perustelin myös, että päiväkirjojen kautta vanhemmuuden tukemiseen kiinnittää todennäköisesti tarkemmin huomiota, ja sitä kautta myös haastattelut olisivat syvällisempiä, kun asiaan on saanut paneutua etukäteen. Lisäksi kerroin, että otan päiväkirjoista tekstinäytteitä tutkimustulosten analysointiin todentamaan tekstiä. Kyselin välillä kuulumisia päiväkirjojen kirjoittamisesta: eteneekö tai onko herännyt kysymyksiä. Loppujen lopuksi seitsemästä haastatellusta neljä oli kirjoittanut päiväkirjaa.

Kesällä 2016 paneuduin opinnäytetyön teoriaosaan etsien lähteitä ja lukien teoksia. Näiden pohjalta tein teemahaastattelurungon, jonka mukaan toteutin haastattelut. Ne toteutettiin yksilöhaastatteluina pääasiassa päiväkodin tiloissa: rauhallisessa kokoushuoneessa tai erillisessä varastorakennuksessa, jotta välttyttiin häiriötekijöiltä. Apuna käytin nauhuria, ja siitä ilmoitin erikseen heti haastattelutilanteen alussa. Haastattelut onnistuivat hyvin, ja niiden kesto vaihteli neljästäkymmenestä viidestä minuutista lähes kahteen tuntiin. Aineistoa tutkimukseeni sain siis erittäin laajasti. Haastatteluiden jälkeen aloin kirjoittaa opinnäytetyön teoriaosaa. Sen jälkeen litteroin haastattelut eli kirjoitin ne tekstiksi tietokoneelle. Lopuksi analysoin tutkimustulokset kahteen kertaan, ja kirjoitin niistä johtopäätökset eli pääkohdat.

5.3 Tutkimustulosten analysointi

Tutkimuksen analysoinnin aloitin litteroimalla aineiston eli haastattelut. Litteroinnilla tarkoitetaan haastatteluiden kirjoittamista puhtaaksi sanasta sanaan (Hirsjärvi ym. 2007, 217). Tämän jälkeen aloin jakaa aineistoani teemoihin, jotka olivat syntyneet tutkimuskysymysten kautta: vanhemmuuden haasteet, tukeminen, tukemisen onnistuminen sekä tukemisen kehittäminen. Tätä kutsutaan teemoitteluksi. Se tarkoittaa, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta esille nousseita aiheita, jotka ovat yhteisiä usealle haastatellulle. Toisaalta ne voivat myös pohjautua haastattelun teemoihin. Tutkija tulkitsee haastateltujen sanomisia eli samaa tarkoittavat asiat ryhmitellään samoihin luokkiin teemojen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

Päätin jokaiselle teemalle värikoodin, ja luin litteroituja haastatteluja läpi useaan kertaan korostaen kuhunkin teemaan liittyvät asiat eri värikoodeilla. Sen jälkeen keräsin uudelle tiedostolle teemoittain aineistoista nousseet asiat eli ryhmittelin samaa tarkoittavat asiat samoihin luokkiin teemojen mukaisesti. Tämän jälkeen jaoin teemojen sisällä aiheita vielä pienempiin osiin eli esimerkiksi vanhemmuuden haasteet jaoin kategorioihin, joita olivat kasvatukselliset haasteet, vanhemmuuden rooliin liittyvät haasteet sekä ympäristön asettamat paineet. Lopuksi tulkitsin tutkimustuloksia, ja otin päiväkirjoista sekä litteroiduista haastatteluista tekstinäytteitä

todentamaan tekstiäni. Annoin jokaiselle haastattelulle numerokoodin, jonka merkitsin tekstinäytteen perään: (H) –merkinnällä tarkoitan otetta haastatteluista ja (P) –merkinnällä otetta päiväkirjoista. Analysoinnin jälkeen tulokset jäivät hautumaan mieleen. Tutkimustulosten sisäistämiseen meni aikaa noin viikon verran. Sisäistettyäni tulokset sekä teemat kirjoitin tutkimustulokset uudestaan. Kokonaisuudessaan tutkimustulosten analysointi vaati siis runsasta työstämistä.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksen tekemisessä tulee ottaa huomioon monet eettiset kysymykset, esimerkiksi tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyen. Toteutuksessa tulee olla myös rehellinen ja huolellinen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23-24.) Huomioin tutkimuksen eettiset periaatteet opinnäytetyössäni. Jo hakiessani tutkimuslupaa kerroin, että kukaan haastatelluista ei tule tutkimuksessani tunnistetuksi. Sovimme myös yhteistyötahon kanssa, että kunnan nimeä ei mainita tutkimuksessa, jotta tunnistamattomuus voidaan taata. Lisäksi kerroin, että aineistot tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksissa tulee aina arvioida myös luotettavuutta jollain tavoin, ja sitä tulee arvioida koko tutkimusprosessin ajan. Pääasioita laadullisissa tutkimuksissa ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta tuo tutkijan yksityiskohtainen selostus tutkimuksen toteuttamisesta, ja se koskee tutkimuksen jokaista vaihetta. Myös aineiston toteuttamisen olosuhteet tulee kertoa selkeästi ja todellisesti. Tulosten tulkinnassa tulee kertoa, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja ja mihin hänen päätelmänsä perustuvat – tutkimusselosteita voi rikastuttaa esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla. (Hirsjärvi ym. 2007, 227-228.) Pyrin koko tutkimuksen ajan luotettavuuteen ja rehellisyyteen. Kuvasin mahdollisimman tarkasti koko tutkimusprosessin ja esimerkiksi haastattelutilanteet. Tutkimustulosten tulkinnassa käytin tekstinäytteitä aineistoista todentamaan tulkintaani.

Tutkijan ennakko-oletusten huomioiminen tuo tutkimukseen varmuutta. Myös vahvistuvuus eli samasta ilmiöstä tehdyt tutkimukset tuovat tukea tutkijan oman tutkimuksen tulkinnoille. Sen lisäksi kuvaukset, väitteet ja selitykset ovat asioita, mitä

arvioidaan luotettavuudessa. (Eskola & Suoranta 2000, 210-212.) Vaikka oman työkokemukseni kautta minulla olikin ennakkotietoa mahdollisista tutkimuksen tuloksista, en halunnut tuoda niitä esille tutkimuksen toteutuksessa, sillä halusin selvittää nimenomaan haastateltujen kokemuksia ja näkemyksiä vanhemmuuden haasteista ja tukemisesta. Kuvailin myös aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia, joista nousikin samankaltaisia tuloksia esiin kuin tästä tutkimuksesta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan haastatteluista saatuja tuloksia tutkimuskysymysten pohjalta. Tutkimustulokset on jaettu tutkimuskysymysten mukaan teemoihin, joita ovat vanhemmuuden haasteet, vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa sekä tukemisen onnistuminen ja tukemisen kehittäminen eli kuinka siihen voitaisiin panostaa varhaiskasvatuksessa entistä enemmän. Lisäksi tuloksia todennetaan suorilla lainauksilla haastatteluista sekä päiväkirjoista.

Haastatteluiden alussa selvitettiin haastateltavan koulutustausta sekä työkokemus varhaiskasvatuksessa ja nimenomaan lastentarhanopettajana. Lisäksi esitettiin johdatteleva kysymys aiheeseen: millaiset asiat ovat vanhemmuuden ja vanhempien tukemista päiväkodissa. Tällä varmistettiin, että haastattelun jatkuessa puhutaan samasta asiasta.

Tutkimukseen haastateltiin kahden eri päiväkodin sisältä seitsemää lastentarhanopettajaa, joista viisi oli sosionomi (AMK) -pohjaisia ja kaksi yliopiston käyneitä lastentarhanopettajia. Tämä oli tutkimustulosten monipuolisuutta ajatellen myönteinen asia. Lisäksi haastatellut lastentarhanopettajat kirjoittivat päiväkirjaa kuukauden ajan tilanteista, joissa vanhemmuuden tukemista tapahtui. Varhaiskasvatuksen työkokemus haastateltavilla vaihteli kahdesta vuodesta kolmeen kymmeneen vuoteen. Yleisellä tasolla aiheeseen johdattelevaan kysymykseen vastattiin, että kaikki lapseen liittyvä on vanhemmuuden tukemista. Sen lisäksi vastattiin, että se on kasvatuskumppanuutta, kuuntelua, keskustelua sekä neuvomista.

6.1 Vanhemmuuden haasteita ja huolia

Tutkimuksen ensimmäinen teema oli vanhemmuuden haasteet. Siinä selvitettiin mitä haasteita vanhemmuudessa koetaan olevan lastentarhanopettajan näkökulmasta, ja millaisiin asioihin haasteet liittyvät. Haastatteluista ilmeni, että vanhemmuuteen liittyy paljon erilaisia haasteita, ongelmia ja huolia, joita seuraavaksi tarkastellaan laajemmin. Haasteet liittyvät hyvin monenlaisiin asioihin pikkulapsiperheiden elämässä eli toisin sanoen kaikkeen mahdolliseen vanhemmuuteen ja lapsiin liittyvään.

6.1.1 Kasvatukseen liittyvät haasteet

Lähes jokainen haastatelluista kertoi, että vanhemmuuteen liittyvät huolet eivät ole aina suuria kriisejä, vaan ne voivat liittyä ihan tavalliseen arkielämään, muun muassa lapsen kasvatukseen. Haastatelluista useampi kertoi, että vanhemmat tarvitsevat paljon ohjeistusta ja neuvoja esimerkiksi lapsen vaatteisiin, ruokailutilanteisiin ja hygieniaan liittyen. Ei välttämättä tiedetä, millaiset ovat hyvät, säänmukaiset vaatteet lapselle tai ei huomata, että lapsella on liian pienet kengät. Yksi haastatelluista kertoi myös, että jotkut vanhemmat eivät huolehdi lapselleen puhtaita vaatteita.

Ihan kasvatukselliset asiatkin tuo haasteita. Arkipäivään liittyen esimerkiksi käytöstavat, vaatetus, likaisuus, ruokatavat, miten tervehditään. (H3)

Ja paljon puhutti myös, kun kelit täällä vaihtelee, että aamulla voi olla pakkasta, ja iltapäivällä lämmintä, että minkähänlaista vaatetta me tälle kerralle tuotais, niin sitte vähän vanhempien kans katottiin yhdessä, että minkälainen vaatetus tänne olis hyväksi. Niin seki on semmonen yks haaste. (H6)

Vanhempi otti puheeksi, että ku lapsi pissaa joka yö sänkyyn. Selvis, että tuttipullo on edelleen käytössä yöllä. Puhuttiin sitte, ettei 3-vuotias tarvi enää ”ruokaa” yöllä. Että ne haasteet voi olla sit ihan tällasiaki. (P1)

Haastatelluista kolme nosti esille myös lapsen arkeen liittyvät rutiinit ja sen, että joidenkin vanhempien on haastavaa ymmärtää, kuinka tärkeitä rutiinit ovat pienelle lapselle. Haastateltujen mukaan rutiineilla tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi lapsen arkeen liittyvät asiat toistuvat saman kaavan mukaan päivittäin. On haasteellista, jos lapsella ei ole tiettyjä arkirutiineja kotona, sillä se näkyy lapsen rauhattomana käyttäytymisenä myös päiväkodissa. Rutiinien johdosta lapsi tietää, mitä esimerkiksi kotona iltapalan jälkeen tapahtuu, kun se toistetaan joka ilta. Rutiinit luovat lapselle selkeyden lisäksi myös turvaa.

Ja sitte se, että ei ymmärretä, kuinka tärkeitä kaikki rutiinit lapselle on. Ja se vuorokausirytmii. Ja se, että iltatoimet hoidetaan samalla tavalla joka ilta, niin lapsi muistaa ja oppii nopeasti sen. (H1)

Tai sitte arkeen liittyviä haasteita on esimerkiksi päivärytmi. Jos vaikka huomataan, että illat on hyvin levottomia kotona, niin sitte voi olla että pitää ohjeistaa, kuinka tärkeää on pitää tietyistä rutiineista kiinni. Jotku tarvii näin konkreettisiinki asioihin tukea. (H2)

Ei ymmärretä sen säännöllisen rytmin tärkeyttä. Ne rutiinit rauhoittaa lasta, mutta jos niitä ei oo, niin se näkyy kyllä sit päiväkodissaki rauhottomuutena. Niien rutiinien avulla arjen siirtymätilanteetki on helppompia, mutta kaikki ei ymmärrä sitä. (P2)

Yksi haastateltavista nosti esille myös sellaisen vanhemmuuteen liittyvän haasteen, että lasten kanssa ei puhuta enää niin paljon perusarjessa. Se voi olla osittain myös syy siihen, jos lapsi ei opi puhumaan tai puheen kehityksessä on viivästyntymää. Haasteena on se, että useat vanhemmat viettävät liian paljon aikaa tietokoneella ja tabletilla nykyään, jolloin lasten kanssa keskusteleminen on niin vähäistä, ettei lapsen sanavarasto kehity. Toisaalta yksi haastateltavista toi esille myös lasten ruutu-ajan. Monet vanhemmat antavat lastenkin istua tietokoneen tai tabletin ääressä päivittäin lähes rajattomasti. Tämän haasteen kylkiäisenä useat vanhemmat myös liikkuvat lasten kanssa paljon vähemmän kuin ennen, minkä johdosta lapset ovat kömpelömpiä eivätkä välttämättä edes innostu liikunnasta.

Ja sitte kaikki tabletit ja tietokoneet ja telkkarit on yks haaste. Niin, että pitää rajottaa sitä, että ei koko iltaa niiden laitteiden ääressä istuta. Lapsetkaan. (H1)

Haasteena on myös se lasten liikkumattomuus, että pitää harjotella kävelemistä. Ja puhumattomuus. Eli ei myöskään puhuta lasten kanssa. Tuntuu, että ne ei osaa puhua, niillä ei oo kuntoa. Semmosia mitkä ennen vanhaan oli itsestäänselvyyksiä. Mut jos jokainen on kotona omalla koneella, niin se keskustelukulttuuri. (H4)

Yhdeksi haasteeksi kaksi haastatelluista koki sen, että vanhemmat eivät anna lapsen kasvaa. Se liittyy osin myös perusarjen muihin haasteisiin eli esimerkiksi ruokailutottumuksiin ja liikkumiseen. Jotkut vanhemmat ajattelevat, ettei lapsi jaksaa kävellä tai ettei lapsen tarvitse jaksaa kävellä, koska se on vielä niin pieni. Jotkut vanhemmat ajattelevat herkästi myös, että lapsi on vain kerran lapsi, ja tekevät siksi asiat lapsen puolesta, muun muassa syöttävät. Eräs haastatelluista kertoi esimerkiksi, että päiväkodissa ihmeteltiin, kun 3-vuotias lapsi ei syönyt, ja sitten

selvisikin, että vanhemmat syöttivät lasta kotona eli lapsi ei ollut tottunut itse syömään.

No minusta on hirveän paljon näitä vanhempia, jotka ei anna lapsen kasvaa. Että niitä pietään rattaissa ja syötetään eikä vaadita semmosta iän mukaista asiallista käytöstä. Maalaisjärki puuttuu. (H4)

Ja seki kuuluu vanhemmuuden haasteisiin, että pidätkö lasta pienempänä, mitä se todellisuudessa on. Kuljetetaan rattaissa ja niin. Ja mitä tietyn ikäiseltä lapselta vaaditaan päiväkodissa ja mitä vaaditaan kotona. (H6)

Jokainen haastatelluista nosti esille myös lapsen haastavan käytöksen liittyen vanhemmuuden haasteisiin. Eräs haastatelluista kertoi vanhemman kysyneen, saako lasta kieltää, jos tämä lyö tai käyttäytyy muuten haastavasti. Kaikki vanhemmat eivät siis tiedä, kuinka toimia tällaisissa tilanteissa. Toinen haastateltava puolestaan kertoi, että hyvin usein lapsille pitää opettaa, että ei saa sylkeä tai lälättää eli jotkut vanhemmat eivät opeta lapsilleen käytöstapoja. Yksi haastatelluista puolestaan antoi esimerkiksi, että vanhempi ei uskaltanut lähteä oman lapsensa kanssa julkisille paikoille lapsen haastavan käytöksen takia.

Yks haaste on seki, että annetaan sen lapsen pyörittää sitä perhettä omalla vahvalla olemuksella. Ja että sä voit kyllä lastasi ohjata kielloilla tai miten vaikka lasta tuollaisissa tilanteissa ohjataan. (H2)

Tai ihan pienillä jo se, ettei oo käytöstapoja. Pitää opettaa että ei saa lälättää, ei saa sylkeä. Ja sit selviää, ettei vanhemmat oo opettanu. (H3)

Mutta lähinnä mä nään, että suurin sellanen asia, mistä vanhempien kans keskustellaan, on se haasteellinen käyttäytyminen, jos lapsi käyttäytyy haasteellisesti. Miten niissä tilanteissa saa toimia. Tai vanhempi kokee, ettei pärjää lapsen kanssa, ettei tiedä miten toimii. On tapauksia, että ei voi vaikka mennä lapsen kanssa kauppaan tai julkisille paikoille, kun lapsi karkaa ja ei kuuntele mitä sanotaan. (H7)

Kuten tutkimustulokset osoittavat, haasteet voivat liittyä moniin todella arkisiin tilanteisiin, esimerkiksi pukeutumiseen tai lapsen hygieniasta huolehtimiseen. Ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti sanoa, mistä haasteet johtuvat, sillä jokainen perhe on erilainen. Voidaan kuitenkin pohtia, voisivatko haasteet johtua esimerkik-

si tiedon tai maalaisjärjen puutteesta, vanhemman väsymyksestä tai jopa välinpitämättömyydestä.

Tulokset osoittavat, että yksi yleinen vanhemmuuden haaste on lapsen haastava käyttäytyminen eli lapsi ei tottele eikä kuuntele mitä vanhempi sanoo. Voidaankin pohtia, johtuuko tämä esimerkiksi vanhempien kasvatuskyvyn tai auktoriteetin puutteesta tai siitä, ettei vanhempi aseta lapselleen rajoja.

6.1.2 Haasteet vanhemmuuden roolissa

Jokainen haastatelluista mainitsi kaikkein huolestuttavimmaksi haasteeksi vanhemmuuden ja vanhemman rooliin liittyvät haasteet. Haastatteluista nousi esiin, että usein vanhemmat ovat arkoja ja epävarmoja itsestään. Sen lisäksi moni vanhempi epäröi, toimiiko oikein lapsen kanssa eli saako lasta esimerkiksi kieltää, jos tämä tekee jotain väärää. Useampi haastatelluista sanoi, että nykyaikana yhä useampi vanhempi ei uskalla ottaa vanhemman roolia ja auktoriteettia tai ei luota itseensä eikä omiin kykyihinsä. Jotkut vanhemmat murehtivat myös, että pitäisi olla täydellinen vanhempi tai pohtivat, onko itse hyvä tai edes riittävä vanhempi.

Vanhemmilla on välillä huono omatunto siitä, että he ei oo hyviä vanhempia. Ja sitte monesti kysyvät, ovatko toimineet oikein. (H1)

Varmaan haasteena on vanhemmuudessa se, että vanhemmat ei uskalla olla vanhempia. Ollaan ehkä kaverillisia. Ja se tietosuuus, että minä tiedän mitä tehdään, että lapsen ei tarvitse olla se, jonka pitää aina valita jostain asioista tai päättää jotain, että tehdäänkö tänään niin tai noin. (H2)

On sellaisia perheitä, joissa on arkoja vanhempia, eivätkä välttämättä luota itseensä vanhempina ja ovat ehkä vähän epävarmoja siitä, että miten pitäis toimia. Ei uskalleta olla auktoriteetti sille lapselle. (H6)

Kaikki vanhemmat ei välttämättä luota omiin kykyihinsä. Ja sit vaikka Facebook, jonne laitetaan vähän väliä viestejä, että tein sitä ja tätä ja tuota lapsen kans. Ja luodaan sitä kautta paineita, ko sielä esitetään, että olen täydellinen vanhempi. Ja ko ei sellasta täydellistä vanhempaa ole olemassakaan. (H7)

Lähes jokainen haastatelluista otti esille myös sen, että jotkut vanhemmat ovat auktoriteetin sijaan kaverillisia lapsilleen eivätkä aseta rajoja. Rajat ovat suurinta rakkautta vanhemmalta lapselle, mutta kaikki eivät ymmärrä sitä. Eräs haastatelluista totesikin, että lapsen ajatellaan menevän rikki rajojen asettamisen johdosta, ja hänelle halutaan tarjota kaikki kultalusikalla. Vanhemmat eivät tunnu mieltävän sitä, että rajat luovat lapselle turvaa – eivät ne ole rangaistuksia. Myös johdonmukaisuus eli rajoista kiinni pitäminen on tärkeää, jotta lapsi oppii, mikä on sallittua ja mikä ei tai mikä on väärin ja mikä ei.

On iso haaste päiväkodissa, jos vanhempi ei kotona aseta minkäänlaisia rajoja. Koska silloin lapsen sosiaaliset taidot on hirveällä koetuksella päiväkodissa. En yleistä, mutta monissa perheissä halutaan tarjota lapsille aivan kaikki kultalusikalla suuhun. Ja seki voi alkaa rasittaa sitä vanhemmuutta, jos haluaa tarjota kaikki maailman asiat. (H5)

No esimerkiksi, jos on käyttäytymisessä jotain, niin ohjataan vanhempia, että ne rajat on sitä rakkautta, ja mitä paremmin pitää niistä rajoista kiinni niin sitä helpompaa on sitte tulevaisuudessakin. Ja kaikki ei ymmärrä, että ne rajat ei ole paha asia, vaan se on hyvä asia, ja että se on sitä rakkautta, ja sitä että sinä välität siitä lapsesta. (H6)

Haaste on myös, että miten asetat rajat. Ja vaikka rajat asetettaiskin, niin niistä kiinni pitäminen, se johdonmukaisuus. Ja vaikka ymmärrettäisiki, että on ne tietyt rajat, niin se ei poissulje rakkautta tai välittämistä. Se turvallisuuden tunteen luominen sille lapselle siellä kotonaki niillä rajoilla, niin ne on semmosia suuria haasteita vanhemmille. (H7)

Tutkimuksen mukaan vanhemmuuden rooliin liittyvät haasteet ovat hyvin yleisiä tänä päivänä. Se voi johtua esimerkiksi siitä, että tietoa on paljon eikä tiedetäkään sitten, kuinka pitäisi toimia. Myös rajojen asettaminen luo suuria haasteita. Kuten tutkimuksesta selvisi, moni vanhempi on epävarma eikä uskalla olla lapselle auktoriteetti, vaan on kaverillinen. Tämä voi olla yksi syy siihen, ettei lapselle aseteta rajoja. Koska rajojen asettaminen luo lapselle turvaa, tulee niistä myös pitää kiinni, jotta lapsen turvallisuudentunne säilyy. Jos rajojen asettamisessa ja rajoista kiinni pitämisessä ei olla johdonmukaisia, ei lapsi opi ymmärtämään, mikä on sallittua ja mikä ei.

6.1.3 Ympäristön asettamat paineet

Jokainen haastatelluista koki, että vanhemmuutta stressaavia tekijöitä ovat myös kiire ja aika. Yksi haastatelluista totesikin, että yhteiskunta ihanoi tehokkuutta ja kiirettä, mikä rasittaa ja väsyttää vanhempia. Sen lisäksi monilla perheillä on harrastuksia useana iltana viikossa. Tämän myötä vanhemmat eivät ehdi eivätkä jaksavat viettää kotona lapsen kanssa aikaa, ja silloin jopa lisätään lapsen hoitopäiviä, jotta lapsella olisi tekemistä. Tässä kohtaa nousi esiin myös kasvatusvastuu eli haastateltava koki, että kaikki vanhemmat eivät jaksavat itse kasvattaa lapsiaan, jolloin kasvatusvastuu siirretään päiväkodille. Usea haastatelluista toi esille kiireen sekä työn ja perheen yhteensovittamisen yhteydessä myös nykyajan tukiverkostojen puutteen. Sekin luo vanhemmille haasteita, ettei perheillä ole tukiverkostoa, johon tukeutua esimerkiksi vaikeina, kiireisinä aikoina.

Sitte se kasvatusvastuu, että se ois enemmän niillä vanhemmilla. Jaksattais viettää aikaa sen lapsen kanssa eikä mentäis aina siitä, mistä aita on matalin. (H1)

Työkiireet, stressi painaa. Pitäs jaksaa töiden jälkeen kaikkea. Ja lapsella on paljon harrastuksia, vaikka melkein joka päivä. Eikä lapsi tarvitse semmosta. Ja se näkyy sitte väsymyksenä. Mutta sit ne haluaa kuitenkin viedä lapsia joka päivä harrastuksiin, siksi ku toisetki käy. Ja sitte ei jää kotona olemiseen aikaa. (H3)

Kiire on yks. Lapsella voi olla vaikka joka päivä harrastuksia eikä se ehi olla paljonkaan sielä kotona vanhemman kans. Ja vanhempien pitäs kyllä sitte jaksaa olla iteki niitten lastensa kans eikä piä syyttää niitä harrastuksia. (H5)

Ja voi olla myös, että sukulaiset ja isovanhemmat on jossain muualla, että ei oo sitä semmosta tukea. Niin on sitte ihmisiä, joilta se lähipiiri puuttuu, ja sitte väsyttään. (H7)

Työn ja perheen yhteensovittamisen vastakohtana haastatellut toivat esille toisen ääripään: työttömyyden. Nykyaikana tehdään paljon pätkätöitä, ollaan työttömiä tai töiden saaminen on epävarmaa. Se aiheuttaa paineita taloudelliseen tilanteeseen eli kuinka pärjätään rahallisesti. Haastatellut totesivatkin, että tämä johtaa usein myös muihin ongelmiin: alkoholinkäyttö lisääntyy, vanhemmat eroavat, sairastutaan masennukseen.

Ja sitte vaikka yksinhuoltajavanhemmat, joilla on stressi rahasta, ja toimeentulosta eli se taloudellinen tilanne ahdistaa. (H1)

Onko se sit se nykyajan kiireinen elämä. Ja semmonen lyhytnäköisyys, että kauhean nopeasti pitäis tapahtua asioita, ja jos ei tapahdu, niin sit ollaan haasteen edessä. Tai jos ajattelee parisuhdetta, niin turhan nopeasti ajaututaan erilleen. (H2)

Semmonen kiire ja huoli, ehkä jopa omasta jatkuvasta työstä, ja sit pitäis olla vahvana vanhempana ja jos taustalla pyörii koko ajan epävarmuus työn jatkuvuudesta, niin seki tuo sit niitä vanhemmuuden haasteita. (P2)

Yksi ympäristön luoma paine on myös toiset vanhemmat. Haastatelluista kolme mainitsi, että vanhempien välinen vertailu on lisääntynyt, ja arvostellaan herkemmin toisten vanhemmuutta. Myös päiväkodin henkilökunnalta kysytään yhä useammin toisten perheiden kasvatusnäkemyksistä. Tästä yksi haastatelluista antoi esimerkin, että eräs vanhempi kysyi, voiko tämä puuttua ystävänsä kasvatustyyliin, ja onko tällä oikeus puuttua siihen, että ystävänsä lapsi lyö. Moni haastatelluista sanoi, että haasteellista on myös vanhemmuuteen liittyvä tiedon määrä, jota on saatavilla lähes rajattomasti muun muassa internetistä ja kirjastosta. Vanhemmat sokaistuvat eivätkä osaa suodattaa tietoa, mikä puolestaan johtaa epävarmuuteen ja siihen, onko kasvattanut lapsensa oikein tai toimiiko vanhempana oikein.

Netistä vanhemmat ettii paljon tietoa, ja joillain tulee sitte paineita siitä, että ku pitäis niin kirjaimellisesti tehdä niiden ohjeiden mukaan. Ettei tajuta höllätä. Ei tajuta, että lapsi kasvaa ihan omassa rytmissä eikä niitä ikätason mukaisia tavoitteita pidä alkaa tuijottamaan. (H3)

Esimerkiksi meillä, ku vietetään lasten synttäreitä päiväkodissa, niin me on päätetty, että vanhemmat ei tuo sinne herkkuja tai muuta, ku siitä on noussu tosi kovaa vertailua. Että aina vaan toistaan hienompia juttuja tuodaan ja suurempia ja enemmän. Niin siinä sitä vertailua syntyy, ja me halutaan kyllä sitte välttää semmonen. (H5)

Ja myöskin on tullut vastaan, että jollain vanhemmalla on ystävänsä kanssa niin erilaiset kasvatusnäkemykset, ja he vaikka vierailevat toisillaan, niin voiko puuttua siihen, kun kaverin lapsi lyö. (H7)

Sen lisäksi, että kasvatukselliset asiat ovat joillekin vanhemmille haasteellisia, selvisi tutkimuksesta, että vanhemmuuteen liittyy paljon myös ympäristön asettamia paineita. Taloudellisen pärjäämisen takia vanhemmat tekevät paljon töitä, ja sen lisäksi nykyaikana monilla perheillä on paljon vapaa-ajan harrastuksia. Perheet ja vanhemmat väsyvät kiireen takia, jonka johdosta ei välttämättä jakseta viettää aikaa lasten kanssa kotona. Siinä vaiheessa alkaa kierre olla jo valmis – haasteet kasaantuvat eikä jakseta sitäkään vähää. Nykyaikana kaikilla perheillä ei ole tukiverkostoakaan samaan tapaan kuin ennen eli perheet pyörittävät arkeaan yksin. Päiväkoti saattaa olla ainoa tuki joillekin perheille.

Tutkimuksen pohjalta voidaan pohtia myös, että eivätkö vanhemmat halua viettää aikaa lastensa kanssa kotona, kun päivät täytetään töiden jälkeen useilla eri harrastuksilla ja muilla menoilla. Tutkimuksesta kävikin ilmi, että väsymyksestä huolimatta harrastuksissa halutaan kulkea siksikin, kun muutkin perheet kulkevat. Tämä taas kertoo mahdollisesti siitä vanhempien välisestä vertailusta, joka haastatte- luissa nostettiin esiin. Voidaankin pohtia, johtuuko vanhempien välinen vertailu esimerkiksi siitä, että jokainen vanhempi haluaisi olla toista parempi vanhempana.

6.2 Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa

Tutkimuksen toinen teema oli vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Siinä selvitettiin, millaisin eri tavoin vanhemmuutta voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Vanhemmuuteen liittyy paljon erilaisia haasteita ja huolia, ja tästäkin syystä vanhemmuuden ja vanhemman tukeminen on erittäin tärkeää varhaiskasvatuksessa. Haastateltujen mukaan lastentarhanopettajan tärkein työväline on oma persoona, ja siksi tukeminenkaan ei ole niin sanottua rakettitiedettä. Haastateltujen mukaan vanhemmuutta pystytään tukemaan varhaiskasvatuksessa paljon – kuitenkin vain tietynlaiseen rajaan asti. Kun varhaiskasvatuksen työkalut loppuvat, on toisten tahojen velvollisuus tukea vanhempia. Eräs haastateltavista nosti mielenkiintoisen, toisten näkemyksistä poikkeavan näkökulman esiin. Hänen mielestään vanhemmuuden tukemista varhaiskasvatuksessa on ihan kaikki. Jo se, että lasta hoidetaan päiväkodissa.

6.2.1 Kasvatuskumppanuus

Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että päivittäinen kasvatuskumppanuus on yksi tärkeimmistä vanhemmuuden tukemisen tavoista päiväkodissa. Kasvatuskumppanuus on päiväkodin ja vanhempien välistä vuorovaikutusta, keskustelua, kuuntelua, vanhempien neuvomista ja ohjaamista. Siihen kuuluu myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, kuten vanhempainillat. Yksi haastatelluista oli tosin sitä mieltä, että kasvatuskumppanuus on vielä verbaalista sanahelinää eli vanhemmat eivät ymmärrä, mitä se tarkoittaa. Suurin osa haastatelluista sanoi kasvatuskumppanuuden olevan päivittäistä kanssakäymistä vanhempien kanssa – tavoitteena hyvinvoiva lapsi. Vanhemmille kerrotaan päivittäin lapsen kuulumiset, miten päivä on mennyt, mitä lapsi on syönyt, ja onko lapsi nukkunut. Muutama haastatelluista totesi, että vanhemmuutta tuetaan myös kasvattamalla lasta vanhempien apuna sekä helpottamalla vanhempien arkea olemalla ja elämällä lapsen ja perheen kanssa.

Minä nään, että se vanhemmuuden tukeminen on sitä, että meki kasvatetaan sitä lasta. Se on sitä vanhemmuuden tukemista, ja se on olennainen osa päivähoitoa. Tää on minusta just sitä aitoa kasvatuskumppanuutta, minkä avainasemassa on, että henkilökunta nauttii työstä. Ja sit sitä kautta minusta ne, että ko on pitkään ollu sama henkilökunta, sieltä löytyy joku, kenen kanssa se vanhempi uskaltaa puhua aroistaki asioista. (H4)

Kasvatuskumppanuus ja se päivittäinen kuulumisten vaihtaminen on tosi tärkeää. Ja sekinhän on sitä vanhemmuuden tukemista, ku me yhdessä kuitenkin kasvatetaan sitä lasta. Ja minusta se tukeminen on helpompaa sillon, ku se on päivittäistä ja tapahtuu useasti. (H5)

Päivittäinen kasvatuskumppanuus on tottakai varsinki pienten ryhmässä todella tärkeää, ja vanhemmat haluaa tietää, että miten päivä on menny, ja miten on syöty ja miten on nukuttu. (H6)

Ja semmonen kasvatuskumppanuus, kasvatustavuu sitten myöskin sillä, että jaetaan sitä tietoa tietyllä tavalla vanhemmille, ja tuetaan sitte sen kautta myös sitä vanhempaa. (H7)

Vuorovaikutus on yksi iso osa kasvatuskumppanuutta. Useampi haastatelluista mainitsi vuorovaikutuksen yhdeksi tärkeimmäksi vanhemmuuden tukemisen kei-

noksi. Vanhempien kanssa keskustellaan ja jutellaan sekä lapsen että vanhempien kuulumisista, ja pohditaan yhdessä askarruttavia asioita, kuten lapsen kasvua ja kehitystä. Yksi haastatelluista sanoi, että vuorovaikutuksen avulla pyritään myös yhteisymmärrykseen, jos esimerkiksi kodin ja päiväkodin kasvatulinjat ovat hyvin erilaiset. Haastatellut nostivat myös esille, että vanhemmuutta jaetaan eli annetaan vanhemmalle oikeasti aikaa, ja kohdataan todellisesti. Vuorovaikutukseen liittyy myös ilmeet, eleet, puhetyyli ja asianmukainen käyttäytyminen.

Ja minä oon yrittäny saada muitaki työkavereita matkaan siihen, että enemmän kaikki jutellaan niiden vanhempien kanssa. Ja että ei oo sitä vastakkainasettelua, että vanhemmat vastaan päiväkodin työntekijät, vaan pyritään siihen toimivaan vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. (H1)

Ja yritettäis kohdata pikkuhiljaa sitä kultaista keskitietä, ja päästä sen vuorovaikutuksen avulla niinku vanhempien kanssa semmoseen yhteisymmärrykseen. (H6)

Ja tuetaan siten, että jaetaan sitä vanhemmuutta työntekijöiden kanssa eli pitää antaa myös sitä aikaa vanhemmille. (H7)

Persoonalla on kyllä kaikkein suurin merkitys. Pitää olla avoin ja vuorovaikutustaitoinen. Tärkeää on myös kaikki ilmeet ja eleet, miten vanhempi kohdataan. (P3)

Kuuntelu on osa vuorovaikutusta ja kasvatuskumppanuutta, ja jokainen haastatelluista painotti, että on ensiarvoisen tärkeää, että vanhempia kuullaan, kuunnellaan ja otetaan heidän toiveensa huomioon. Kuuntelu on iso osa vanhemmuuden tukemisesta, ja sen avulla vanhemmat kokevat, että he ovat tärkeitä ja heistä välitetään. Yksi haastatelluista sanoi, että vanhempia tuetaan myös myötäilemällä, sillä usein nämä haluavat tietää, ovatko lastentarhanopettajat samaa mieltä – eli vanhemmat hakevat tukea ja vahvistusta omiin näkökulmiinsa, esimerkiksi toimiiko vanhempana oikein. Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että vanhemmat kaipaavat kuuntelijaa, jolle saa kertoa esimerkiksi omasta väsymyksestä tai stressistä. Yksi haastatelluista sanoikin, että vanhempia auttaa paljon jo se, että saa jakaa omat huolensa lastentarhanopettajan kanssa. Useampi haastatelluista totesikin, että kuuntelu on vanhemman tukemisessa tärkeintä.

Ja sitte, ku on aikaa vaikka aamupäivällä, ku lapsi tuodaan hoitoon, niin jos vanhempi alkaa keskustelemaan siinä, niin kyllähän siinäki pitää kuunnella. Ja tietenki se on tärkeää, että kuunnellaan ja tuetaan. (H3)

Ekana tulee mieleen, että paras tapa tukea vanhempaa on kuunteleminen. Ja oon huomannu, että monesti se on tärkein, että vanhempi saa jakaa sen huolensa. (H5)

Ja kuuntelu on myöskin sitä tukemista, että vanhemmalla on mahdollisuus myöskin tulla kuulluksi. Ja ne kokee, että niistä oikeasti välitetään. (H7)

Kuuntelu on hirveen tärkeää. Aina, ku vanhempi saa purkaa stressiä ja väsymystä tai saa sanoa sen ääneen jolleki, joka kuuntelee, niin se auttaa. (P3)

Useampi haastatelluista sanoi, että vanhempia tuetaan lähes päivittäin neuvomalla ja ohjaamalla sekä perustelemalla neuvoja. Vanhempia neuvotaan, millaiset säänmukaiset vaatteet lapselle olisi hyvät, ohjataan johdonmukaisuuteen esimerkiksi rajojen asettamisessa, ja perustellaan, miksi lapselle tulee asettaa rajat. Vanhemmat kysyvät paljon itsekin neuvoja lastentarhanopettajilta, esimerkiksi lapsen sairauksista tai vaatetuksesta.

Neuvotaan vanhempia myös johdonmukaisuuteen, ja siihen, että jos jotain sanotaan lapselle, niin sitte pitää kans toimia niin. (H1)

Ihan siis keskustellen ja neuvoen. Vaikka neuvotaan, että mitkä vaatteet lapselle milloinki ulos tai minkälaiset kengät. (H3)

Ja keskustellaan ja jutellaan ja neuvotaan ja perustellaan. Ja kyllä ne sitte usein ymmärtää senki, että päiväkodissa päiväkodin tavalla. (P2)

Käytännönneuvoja on myös annettu: koska viedä lapsi lääkäriin tai ennen lääkäriin soittoa kysyvät meiltä, että katoppa tätä lasta, pitäskö tätä käyttää lääkäriissä. (P4)

Vanhempia tuetaan myös antamalla konkreettisia esimerkkejä. Haastatelluista kaksi sanoi, että vanhemmille voidaan antaa kuvituskuvia, joiden avulla lasta voidaan ohjata kotonakin, ja sitä kautta voidaan saada helpotettua perheen arjen su-

jumista. Yksi haastatelluista sanoi, että vanhemmille annetaan myös muita konkreettisia neuvoja arkeen, jotta arki olisi sujuvaa lasten kanssa. Tärkeitä ovat päivittäin toistuvat rutiinit sekä se, että koko perhe viettää aikaa yhdessä.

Voidaan keksiä jotain keinoja vaikka sinne kodinki arkeen, vaikka kuvia helpottamaan sitä arkea. Eli jotain konkreettisia juttuja. Tai neuvotaan, että nää iltarutiinit tai ruokailut toistuu samana. Tai kuinka tärkeää on, että se perhe istahtaa sinne saman pöydän ääreen. (H2)

Sittehän myöski tuetaan tarvittaessa vaikka semmosia keinoja kotiin viemällä, että minkälaisilla keinoilla sitä kasvatusta vois helpottaa sielä kotona. Ja joilleki vanhemmille on kuvia tehty ja annettu, että näitä käyttämällä voi helpottaa se arki sielä kotona. (H7)

Kasvatuskumppanuuteen kuuluu olennaisesti yhteistyö vanhempien kanssa. Muutama haastatelluista sanoi, että vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja vanhempien ottaminen mukaan päiväkodin toimintaan on vanhemmuuden tukemista. Se on myös vanhempien osallisuutta. Kaikki haastatellut kuitenkin mainitsivat, että päivittäiset keskustelut, vanhempainvartit, vanhempainillat sekä vasu-keskustelut ovat tärkeitä vanhemmuuden tukemisen tapoja. Usein kahdenkeskisissä tapaamisissa vanhempi on avoimempi, häntä on helpompi kuulla ja neuvoa, jolloin tukeminenkin on helpompaa. Monen haastatellun mukaan yhteiset tapahtumat, juhlat ja retket ovat myös vanhemmuuden tukemista. Niissä vanhemmat saavat vertaistukeakin toisilta vanhemmilta, jotka ovat mahdollisesti samankaltaisessa elämäntilanteessa.

Kaikki tapahtumat, retket ja vanhempainillat, missä kaikki on yhdessä, ja on sitä yhteisöllisyyttä, niin niillä ainaki voidaan vanhemmuutta hyvin tukea. Sitä kautta sitte jaksaa sielä arjessaki lasten kans. Ja yritetään vanhempia saada aktiivisesti mukaan, kerrotaan vanhemmille, miksi vasu-keskusteluja pidetään, ja mitä lapsi päiväkodissa tekee, ja sitä kauttaki tuetaan. Ja juhlat on yksi, otetaan niihin vanhempia mukaan. Vanhemmat näkee sielä toisiaan ja saa olla tekemisissä sitte muidenki perheiden kanssa yhdessä, ja saa vertaistukea. (H1)

Hyviä on semmoset vanhempainillat, että oman ryhmän henkilökunnan kans pidetään vanhempainiltoja. Tai sitte, että eka on yhteinen vanhempainilta koko päiväkodille, ja sitte siitä siirrytty omiin ryhmiin juttelemaan. (H3)

Kahenkeskisissä vasu-keskusteluissa pystyy hyvin tukemaan vanhempia, ku pystytään keskustella avoimesti, mutta se vaatii todellista kohtaamista. (H4)

Koko kasvatuskumppanuus, vuorovaikutus ja vanhemmuuden tukeminen perustuu arvoihin. Jokainen haastatelluista mainitsi useammankin kerran, että vanhemmuuden tukemisen lähtökohtana ovat arvot, kuten luottamus, rehellisyys, avoimuus, tasavertaisuus sekä molemminpuolinen arvostus. Usein keskusteluiden aiheet ovat arkoja tai herkkiä, joten on tärkeää, että lastentarhanopettajan ja vanhempien välillä vallitsee avoin luottamussuhde. Yksi haastatelluista sanoi, että vanhempienkin avoimuus on tärkeää, koska usein kotiolot heijastuvat lapseen, ja se näkyy päiväkodissakin. Yksi haastatelluista sanoi, että vanhemmilla voi olla vaikeita erolanteita tai taloudellista ahdinkoa, mutta molemminpuolinen rehellisyys on tärkeää, jotta vanhempia voidaan auttaa.

Kaiken lähtökohta on luottamus ja se, että luo vanhempien kanssa semmosen suhteen, että pystytään puhua kaikesta. Avoimuus, rehellisyys ja luottamus on kaikkein tärkeintä. Rehellinen pitää olla, ja ne asiat pitää ottaa esille, ku ei vanhemmat välttämättä muuten tiiä niistä asioista, jos me ei niitä oteta puheeksi. (H1)

Se, että on riittävä avoimuus, ja sitä kautta syntynyt luottamus puolin ja toisin, että voidaan asioista keskustella. Avoimuus, rehellisyys ja luottamus on sellasia todella tärkeitä ja merkityksellisiä asioita. On paljon helpompi käydä asioita yhdessä läpi, kun puolin ja toisin voidaan luottaa siihen, mitä puhutaan. (H2)

Rehellisyys, avoimuus ja luottamus on tärkeimpiä, että se yhteistyö pelaa, ja että ei ainakaan salata mitään. Ja se ammatillisuus pitää olla. Ja rehellisesti ja tasavertaisesti kohdellaan kaikkia perheitä. (H3)

Luottamus on tärkein. Me ollaan pitkä päivä lapsen kans, niin on mukava, että vanhemmat luottaa meihin kasvattajiin. Ja minusta se on kaiken lähtökohta. Ja avoimuus on se, mitä ite toivoo vanhemmilta. Että oltais asioiden suhteen avoimia, ja just siksi, ku monesti lapseen heijastuu ne kotiolot. Eihän sitä voi väkisin vaatia, mutta se on itelle hirveän tärkeä toive. (H5)

Haastateltujen mukaan vanhemmuuden tukemiseen panostetaan paljon päiväkodissa, ja lastentarhanopettajat kokevat sen tärkeänä osana päiväkodin työtä. Vanhemmuutta tuetaan myös kasvattamalla lasta. Haastatteluiden pohjalta voidaan

todeta, että laajin ja merkittävin vanhemmuuden tukemisen muoto päiväkodissa on kasvatuskumppanuus, jolla tuetaan myös lapsen kasvua ja kehitystä yhdessä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuus on päivittäistä vanhemmuuden tukemista, johon kuuluu vuorovaikutus, kuuntelu, keskustelu ja neuvominen sekä tiedon jakaminen puolin ja toisin. Lastentarhanopettajat kokevat tärkeäksi sen, että vanhempia kuullaan ja heidän huolet sekä toiveet huomioidaan. On myös tärkeää muistaa, että jokaisen vanhemmuutta tulee tukea ilman, että on suurempia huolia tai haasteita.

6.2.2 Huolen puheeksi ottaminen

Muutama haastatelluista sanoi, että myös huolen puheeksi ottaminen on vanhempien tukemista, sillä sen kautta vanhemmat voivat saada apua. Se vaatii kuitenkin hyvän luottamussuhteen vanhemman kanssa, jotta lopputulos on toivottu. Yksi haastatelluista sanoikin, että puheeksi ottamisessa on tärkeää tyyli ja se, että ei puhuta ongelmasta, vaan huolesta. Usein jopa johdatellaan vanhempaa itseä ottamaan huoli puheeksi. Lastentarhanopettajan tulee kuitenkin ottaa se puheeksi, jos vanhemman johdattelu ei tuota tulosta. Yksi haastatelluista sanoi, että hänellä on usein tapana kysyä vanhemmilta suoraan myös, että kuinka jaksat. Siihen kysymykseen hän sanoi saaneensa yleensä hyvin rehellisen vastauksen. Toinen haastatelluista kertoi, että herännyt huoli voi liittyä ihan vain arkeen, kuten vuorokausirytmien puuttumiseen. Kolmas puolestaan sanoi, että pahimmillaan huoli voi liittyä esimerkiksi perheväkivaltaan, ja lastentarhanopettajalla on velvollisuus ottaa se puheeksi vanhemman kanssa, jotta perhe voi saada tukea ja apua.

Asioiden puheeksi ottamisella on tosi iso merkitys. Että miten ne otetaan puheeksi, ja millä tyylillä. Mutta sitte kyllä otetaan puheeksi, että hei, ku nyt on mietityttäny tämmönen. (H1)

No esimerkiksi väkivaltaisuus, niin sehän pitää ottaa puheeksi vanhempien kanssa, niin se on taas tavallaan niin noloa vanhemmille, koska lastahan ei saa rankaista väkivaltaisesti. Niin sit oon kysynyt ihan suoraan, että lyödäänkö teillä lasta. (H4)

Minusta vanhemmalta voi kysyä ihan suoraan kahenkeskisessä tilanteessa, että miten oot jaksanu. Ja enemmänki niin, että ku me nähään

sitä tilannetta pidemmän aikaa, niin jos herää huoli, niin se pitää ottaa puheeksi. (H5)

Ku alkaa ottamaan huolta puheeksi, niin voi antaa sille vanhemmalle mahdollisuuden, että se sanoo sen ite ääneen. Eli ei ite työntekijänä tuokaan sitä esille, vaan kysyy, että miten teillä kotona menee tai että miten teillä nää sujuu. Niin sit se meneeki niin, että se vanhempi tuokin ite sen huolen esille. Ja sit pystytään lähteä auttamaan. (H7)

Huolen puheeksi ottaminen on yksi vanhemmuuden tukemisen tavoista päiväkodissa. Tärkeää on muistaa tapa, jolla asia esitetään, jotta ei loukata vanhempaa. Tulee kuitenkin muistaa myös, että kaikki huolet tulee ottaa puheeksi, jotta perheen on mahdollisuus saada apua. Ei voida sulkea silmiä, jos perheessä nähdään olevan huolia.

6.2.3 Palveluohjaus

Vanhemmuutta tuetaan päiväkodissa paljon eri keinoin, mutta aina se ei silti riitä. Lähes jokaisessa haastattelussa esiintyi palveluohjaus eli vanhempia ohjataan kääntymään muun muassa sosiaalitoimen, perhetyöntekijän, psykologin tai muun sellaisen puoleen, jos varhaiskasvatuksen tuki ei ole riittävää. Yksi haastatelluista sanoi, että palveluohjaus on varhaiskasvatuksessa tärkeää, sillä hänen ehdotettua perheille esimerkiksi perhetyöntekijää, eivät kaikki perheet olleet edes kuulleet sellaisesta palvelusta. Ilman palveluohjausta moni perhe voi jäädä saamatta apua. Yksi haastatelluista sanoi, että jos vanhempi on niin väsynyt, ettei päiväkodin tuki riitä, ohjataan tämä esimerkiksi perhetyöntekijälle. Toinen haastatelluista puolestaan sanoi, että jos vanhemmuutta kuormittavat niin suuret haasteet esimerkiksi erotilanteessa, ettei päiväkotiki riitä tukemaan, ohjataan vanhempia muiden palveluiden piiriin, kuten sosiaalitoimeen.

Mutta jollain tavalla täytyy pystyä päiväkodissaki tulla vanhempaa vastaan. Mutta onko se riittävää sitte vanhemmalle. Riippuu varmaan asiasta. Vai pitääkö sitte ohjata jonneki muualleki. (H2)

Täällä on olemassa perhetyöntekijä, ja jos on huoli heränny vanhemman jaksamisesta, niin oon ehottanu sitte sitä. Kaikki vanhemmat ei ees tiä, että semmonen on. Se on halpa palvelu, ja se käy kotona

apuna. Hirveän tärkeä lapsiperheiden palvelu, mutta harva tietää siitä. Ja aina ku huoli herää, niin siinä vaiheessa sitä apua tarjotaan. (H5)

Ja vähän semmosta niinkun, että no sitte on ohjattu eteenpäinki, että mistä saa lisätietoa asiasta, vaikka sosiaalitoimisto. (H6)

On perheitä, joita ei pystytä auttaa tai ettei oikeastaan sillä tavalla meille ees kuulukaan, että on jo niin haasteellista se vanhemmuuden tukeminen, että se kuuluu sitten muiden tahojen piiriin, niin sittehän ohjataanki muiden, esimerkiksi sosiaalitoimen puoleen. (H7)

Vaikka vanhemmuutta tuetaan paljon päiväkodissa, aina resurssit tukemiseen eivät ole riittäviä. Siinä tapauksessa vanhempia ohjataankin päiväkodin toimesta muiden palveluiden piiriin. Myös palveluohjaukseen tulee varhaiskasvatuksessa kiinnittää huomiota, jotta perhe ja vanhemmat saavat oikeanlaista apua haasteisiinsa.

6.3 Tukemisen onnistumiset ja haasteet

Tutkimuksen kolmas teema oli vanhemmuuden tukemisen onnistuminen. Siinä selvitettiin, kuinka vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu, ja mitkä tukemisen tavat ovat tuottaneet toivottuja tuloksia. Selvitettiin myös, millaiset tukemisen tavat eivät ole toimineet ja mistä johtuu, ettei tukeminen aina onnistu toivotulla tavalla. Varhaiskasvatuksessa pystytään tukemaan vanhemmuutta monin eri keinoin. Tulee kuitenkin muistaa, että samat keinot eivät sovi kaikille, vaan kaikki perheet ja vanhemmat ovat erilaisia, ja jokaisen tukeminenkin tapahtuu eri tavoilla. Haastateltujen mukaan varhaiskasvatustajalta vaaditaan tietynlaista herkkyyttä tunnistaa, millainen tukemisen tapa sopii kullekin vanhemmalle. Usein tukeminen tuottaa toivottuja tuloksia, mutta aina siinä ei kuitenkaan onnistuta.

6.3.1 Tukemisen onnistuminen

Jokainen haastatelluista sanoi, että vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu. Kaksi haastatelluista kertoi, että vanhemmille on annettu konkreettisia neuvoja esimerkiksi, kuinka toimia tilanteissa, joissa lapsi käyttäytyy haastavasti, ja neuvo-

ja on suositeltu kokeilemaan kotona. On kerrottu muun muassa, kuinka päiväkodissa toimitaan vastaavissa tilanteissa ja ehdotettu samaa linjaa kotiin. On päästy toivottuun tulokseen eli vanhemmat ovat kokeilleet neuvoja kotona, ja tulokset ovat näkyneet suoraan esimerkiksi lapsen rauhoittumisena.

Vanhempi vaikka sanoo, että lapsi lyö, miten hän vois toimia. On neuvottu, miten toimitaan päiväkodilla, ja että ne toimii sit kotona samantyyppisillä, niin sit huomaa, että lapsi on vaikka rauhoittunut tosi paljon. Että on kuunneltu meidän neuvoja ja kokeiltu niitä, ja myöhemmin huomattu, että ne toimii, ja se näkyy suoraan lapsessa. (H1)

On neuvottu vaikka jotain menetelmiä perheelle, ja he on lähteny niitä toteuttamaan. Se on ainaki toiminu ja tuottanu tulosta positiivisesti sitä lasta ja perheen jaksamista ajatellen. (H2)

No esimerkiksi on neuvottu, että olis yhteinen linja kotona ja päiväkodissa, että miten päiväkodissa on toimittu. Ja on sitte sanottuki vanhemmalle, että hyvä, nyt on menty eteenpäin. Että lapsi on vaikka rauhoittunut. (H3)

Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa ja vanhemmuuden tukemisessa on myös tärkeää. Eräs haastatelluista kertoi, että usein tapaamiset, joissa perheen ja varhaiskasvatuksen lisäksi on ollut esimerkiksi sosiaalityöntekijä, ovat tuottaneet hyviä tuloksia vanhempien tukemisessa. Toinen haastatelluista kertoi, että päiväkodin ja neuvolan ollessa vanhempien tukena, on saatu onnistuneita tuloksia. Neuvolassa on esimerkiksi selvinnyt lapsen kehitykseen liittyviä asioita, ja sitä kautta on voitu tehdä päiväkodissa suunnitelma, kuinka perhettä tuetaan. Tämän myötä vanhemmat ovat olleet avoimempia ja helpottuneita, kun heidän huoli on kuultu, ja heitä on autettu.

Ainakin tän tyyppisissä tilanteissa, että sitä vanhemmuutta tuetaan myös niin, että siihen on otettu jo varhaiskasvatuksen ulkopuolelta, esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai psykologi mukaan, niin sen tyyppisissä on saatu ihan mukavia tuloksia. Että se on esimerkiksi rauhoittanut sitä lasta sielä arjessa, ja se helpottaa sit myös niitä vanhempia. (H2)

Ykski äiti kysy, että voitaisko jutella vähän, ku käytiin neuvolassa ja sielä selvis vähän juttuja. Ja sitte voidaan tehdä henkilökohtainen suunnitelma, miten sitä tuetaan. Ja usein vanhemmatki on paljon avoimempia sen jälkeen, ku ne saa kerrottua. (H3)

Yksi haastatelluista kertoi, että hän otti vanhemman kanssa puheeksi lapsen yhtäkkiä alkaneen oireilun päiväkodissa, ja neuvoi, että jotain pitäisi tehdä. Lapsi oli alkanut käyttäytyä haastavasti. Vanhemmat ottivat neuvon vastaan ja tekivät ratkaisuja, ja sen myötä lapsi alkoi rauhoittua eli tukeminen onnistui. Suurin osa haastatelluista kertoikin, että vanhemmuuden tukemisen tulokset ovat näkyneet muun muassa lapsen rauhoittumisena ja huojentumisena päiväkodissa, perheen arjen rauhoittumisena ja yhteisen ajan lisääntymisenä. Vanhemmat ovat myös olleet avoimempia ja iloisempia sekä helpottuneita, että on taho, johon luottaa. Hyvin usein tukeminen on siis tuottanut positiivisia tuloksia, ja tulokset ovat näkyneet suoraan jopa vanhempien kasvoilta.

Yhdellä perheellä oli monia harrastuksia. Ja sitte tämmönen pieni lapsi oireili päiväkodissa sen takia. Niin neuvottiin, että se perhe rauhoittais sitä arkea. Ne ymmärsi, että kaikkien ei tarvi joka ilta kulkea jossain harrastuksessa, vaan olis sitä perheen yhteistä aikaa. Ja se kyllä rauhoitti sitä perhettä sitte. Ja jotku on ehkä helpottuneita, että on joku taho, mihin voi luottaa, ja jonka kanssa voi keskustella asioista. (H2)

Vasu-keskustelussa puhuttiin vanhemman kanssa, että lapsi oireilee päiväkodissa, ja mä luulen, että sen johdosta vanhemmat muutti erilleen. Nykyään he on taas yhdessä, ja lapset on selvästi onnellisempia. Eli parhaimmillaan se on tämmöstä, että vanhemmat saa kuulla, että sun lapsi oireilee pahasti, että jotain täytyy tehdä, ja ne uskoo ammattilaista, ja tekee toimenpiteitä, ja niissä tuetaan, että hyvä, nyt näyttää hyvältä lasten suhteen. Ja sit parhaimmillaan päästään aimoharppaus eteenpäin. (H4)

Itelle semmosia tilanteita, että on onnistuttu, on se ku näkee, että vanhempi muuttuu sen tukemisen ja keskustelujen myötä, että sieltä alkaaki tulla se iloinen ja hymyilevä vanhempi tuomaan, ja vanhempi joka haluaaki kuulla lapsen päivästä. Ja näkee, että se vanhempi on jollain tavalla voimaantunu. (H7)

Tutkimuksen mukaan vanhemmuutta tuetaan monin eri keinoin päiväkodissa, ja usein tukemisessa onnistutaankin. Jokainen perhe ottaa tuen vastaan eri tavoin, ja kaikille perheille ei toimi samantyyppiset tukemisen tavat. Tutkimuksesta selvisikin, että usein voidaan nähdä perheen olevan silminnähden rauhoittunut tukemisen ja avunsaannin myötä. Ilo ja avoimuus näkyvät vanhempien kasvoilta, ja lapsi on rauhoittunut päiväkodissa eli usein tukeminen tuottaa toivottuja tuloksia.

6.3.2 Tukemisen haasteet

Aina vanhemmuuden tukeminen ei onnistu, vaikka sillä tavoitellaankin perheen, vanhempien ja lasten parasta. Yksi haastatelluista kertoi, että sellainen ei toiminut, että hän soitti sosiaalityöntekijälle ollessaan huolissaan perheestä. Vanhempi suuttui siitä eikä ymmärtänyt, että ajateltiin perheen parasta. Myös toinen sanoi, että hänellä oli noussut huoli perheestä ja teki lastensuojeluilmoituksen. Perhe loukkaantui ja suuttui tästä, ja vanhemmat jopa välttelivät katsekontaktia kyseisen lastentarhanopettajan kanssa.

Semmonen tukeminen ei toiminut, että piti soittaa sosiaalityöntekijälle. Siitä äiti suuttui. Ei ymmärtänyt, että haluttiin vaan perheen parasta. (H1)

Joskus vanhemmat reagoi tukemiseen suuttumalla. Yhdestä perheestä jouduin tekemään lastensuojeluilmoituksen. Vanhempi suuttui, ja yritti pitkään vältellä katsekontaktia. (P3)

Yksi haastatelluista sanoi, että vanhemmilla voi olla niin vahvat omat kasvatusnäkökymykset, etteivät he halua ottaa vastaan lastentarhanopettajan neuvoja, ja voivat suuttua neuvomisesta. Hän kertoi, että eräs vanhempi sysäsi lapsensa päiväkotiin sanoen, että kasvata itse tästä lapsesta hyvä, kun osaat sen niin täydellisesti. Toinen haastatelluista kertoi myös, että jotkut vanhemmat ovat suhtautuneet niin hyökkäävästi tukemisen yritykseen, että ovat halunneet katkaista kaiken vuorovaikutuksen päiväkodin kanssa.

Aina ei oo tukemisessa onnistuttu. Sitte ne perheet vaan on siirtynyt päiväkodista koulun puolelle. Yksi vanhempi pyysi apua, ja sitte, ku neuvottiin, niin vanhempi äyskäs, että hoida sinä itte tämä, ku kerta osaat paremmin. Niillä on niin vahvat omat näkökymykset, että jos meidän vastaukset ei miellytä, niin sitte äksyillään. (H1)

Mutta on myös niitä tapauksia, jotka haluais katkaista kaiken vuorovaikutuksen kasvattajiin ja kieltävät kokonaan sen tuen tai sen tukemisen yrityksen. (H2)

Muutama haastatelluista sanoi myös, että vanhemmat kokevat, etteivät tarvitse apua. Tukea ei haluta ottaa vastaan, tuki kielletään tai tukea ei tarvita. Yksi haastatelluista sanoi myös, että osa vanhemmista on sillä asenteella, että kyllä minä

tiedän itse, mutta asioille ei silti tehdä mitään eli neuvoja ei oteta tosissaan. Haastatellut olivatkin sitä mieltä, että tällaisissa tilanteissa vanhemmuutta on vaikeaa tukea.

Ja se on sitte haasteellista, jos perhe ei ota tosissaan niitä neuvoja, mitä annetaan vaikka rajojen asettamisesta. Että ne ei sitte tarviskaan tukea. (H3)

Ei vanhemmat ajattele tarvitsevansa useinkaan meiltä yhtään mitään. Suurin osa ajattelee, että he tietää itse. Mutta just tää, että vanhemmat ei halua sitä apua tai ei oo valmiita ottaan sitä vastaan. No sit on just seki, että vanhemmat ajattelee, että eihän meillä oo mitään ongelmaa. Eikä meiän lapsella oo mitään ongelmaa. (H7)

Tutkimuksen mukaan usein vanhemmuuden tukemisessa onnistutaan, mutta on myös tapauksia, että tukeminen ei onnistu, vaikka lähestymistapa olisi todella herkkä tai hienovarainen. Haastateltujen mukaan vanhempien on haastavaa ottaa tukea vastaan tai mielletään, ettei tukea tarvita. Voidaankin pohtia, johtuuko tämä esimerkiksi siitä, että vanhemmat kokevat tuen tarjoamisen vanhemmuuden arvosteluna tai siitä, että vanhemmat eivät oikeasti ymmärrä tarvitsevansa apua.

6.4 Vanhemmuuden tukemisen kehittäminen

Tutkimuksen neljäs teema oli vanhemmuuden tukemisen kehittäminen, ja siinä selvitettiin, kuinka vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää, ja miten siihen voitaisiin panostaa entistä enemmän varhaiskasvatuksessa. Vanhemmuutta tuetaan varhaiskasvatuksessa jo monella tavalla. Osa tavoista tuottaa tuloksia ja osa ei – usein tämä riippuu perheestä ja vanhemmista sekä kyvystä ottaa tukea vastaan. Haastatelluilta tuli konkreettisia ehdotuksia siitä, kuinka vanhemmuutta voitaisiin tukea entistä paremmin.

Yhtä vaille kaikki haastatelluista nosti esiin idean, että perheet viettäisivät enemmän aikaa toistensa kanssa. Useampi haastatelluista ehdotti, että päiväkodilla järjestettäisiin erilaisia puuhailtoja, retkiä ja tapahtumia, joihin osallistuisivat sekä perheet että työntekijät. Näiden kautta perheet voisivat saada vertaistukea samassa elämäntilanteessa olevilta vanhemmilta, sillä sekin on vanhemmuuden tukemis-

ta varhaiskasvatuksessa. Yksi haastatelluista totesi, että tällaisista tapahtumista perheet voisivat saada myös tukiverkostoa itselleen, kun kaikilla ei sellaista ole. Sen lisäksi perheet viettäisivät aikaa yhdessä.

Esimerkiksi joului- tai kevät -ajatuksiin liittyviä luontopolkuja tai jotain, jossa on ajatuksena, että perhe yhdessä tekee. Ja sitä aikaa annetaan lapselle ja lapsen vanhemmille. Jotku voi löytää vaikka vanhemmat toinen toisensa tän tyypisistä tilanteista, ku vapaasti puuhastellaan jotain tiettyjä juttuja yhdessä. (H2)

Varmaan ois kuitenkin kiva, jos vanhemmatki tietäis enemmän, että millaisia retkiä ja juhlia me järjestetään. Ja ottais niitä mukaan. Kaikilla ei välttämättä oo tukiverkostoa, niin ne vois sitä kautta sitte löytää. Ja minusta seki on vanhemmuuden tukemista, että ne löytää sitä vertaistukea. (H5)

Ja retket vaikka oman ryhmän porukalla varmaan auttais asiaa. Tulee semmonen niin kun, sitte ois helpompi siinä oman ryhmän porukan kanssa ottaa asioita puheeksi ja sais vertaistukea. (H6)

Suurin osa haastatelluista totesi, että asiantuntijoiden luennot eivät ole tuottaneet tulosta, sillä vanhemmat eivät ole osallistuneet niihin. Asiantuntijoina voivat olla esimerkiksi hammashoitaja tai erityislastentarhanopettaja, jotka kertovat oman alansa asioista liittyen lapsiperheisiin. Eräs haastatelluista keksikin, että asiantuntijaluennot voisi liittää vanhempainiltojen yhteyteen, jolloin osallistujia voisi olla enemmän. Yksi haastatelluista sanoi, että aina vanhemmat eivät ymmärrä, kuinka moni asia päiväkodin toiminnassa on ajateltu vanhempia tukien. Hän sanoikin, että asiantuntijoiden luentoja voisi alkaa toteuttaa, sillä ne voisivat olla perheille mielenkiintoisia, ja perheet saisivat niissä tietoa ammattilaisilta. Yksi haastatelluista lisäsi, että vanhemmat voisivat saada niissä myös vertaistukea – huomaisivat, etteivät he ole asian kanssa yksin.

Tulisi keksiä jokin porkkana, jotta vanhempia saataisiin osallistettua asiantuntijoiden luentoihin. Että vaikka liitettäis ne vanhempainiltojen yhteyteen. (H1)

Asiantuntija –luennot olis hyvä kehittämisen kohde. Ku joskus tuntuu, että itellä on vaikea saada vakuutettua vanhemmat, ja tuntuu, että se vakuuttaminen on joskus haastavaa. Ja ne asiantuntija –luennot ois varmaan mielenkiintoisia monelle perheelleki. Moni asia meidän toimin-

nassa on ajateltu vanhempia tukien, mutta vanhemmat ei aina sitä ymmärrä. (H5)

Ja asiantuntija –luennoistaki vois olla varmaan apua sillä tavalla, että vanhemmat sais tietoa, ja huomais, että ei he ole yksin siinä, että on paljon muitaki. (H6)

Yksi haastatelluista nosti esille mielenkiintoisen näkökulman: tulisi panostaa siihen, että vanhemmilla olisi enemmän tietoa varhaiskasvatuksesta. Hän ehdotti, että varhaiskasvatussuunnitelmaa käytäisiin läpi yhdessä vanhempien kanssa, jolloin heidän ymmärrys ja tieto lisääntyisi, ja he voisivat huomata, ettei lapsi ole koskaan liian pieni oppimaan. Sen lisäksi vanhemmat osaisivat vaatia varhaiskasvatukselta enemmän, esimerkiksi laadukasta hoitoa.

Minä nään, että tietoisuuden lisääminen. Ku on tulossa vanhempainilta, niin otetaan meidän ryhmä-vasu esille, selitetään, mikä se on. Vanhemmat saa sen lukea, ja kommentoida. Että se on helposti tämmöstä teoreettista potaskaa, mitä vanhemmat ei muka halua tai niitä ei kiinnostaa, mutta ko ne näkee, että mitä se on se varhaiskasvatus. Nyt pitää alkaa herättelemään vanhempien tietoisuutta tähän varhaiskasvatukseen. Mutta se on niin nuorta kuitenkin tää laadunvalvonta. (H4)

Vaikka vanhemmuutta tuetaan varhaiskasvatuksessa jo monella eri tavalla, ei siihen voida koskaan panostaa liikaa. Haastatelluilta nousi erilaisia ajatuksia, kuinka tukemista voitaisiin kehittää entisestään. Suurin osa mainitsi perheiden yhteiset tapahtumat, joihin osallistuisivat myös työntekijät. Näissä perheet voisivat saada vertaistukea, tukiverkostoa sekä ajanviettoa yhdessä. Sen lisäksi koettiin, että olisi tärkeää lisätä vanhempien tietoa asiantuntijoiden luentojen avulla. Tämä voi liittyä esimerkiksi siihen, että nykyaikana tietoa on saatavilla paljon muun muassa internetistä eikä tietoa aina osata suodattaa. Asiantuntija osasisi mahdollisesti antaa täsmällisempää ja vanhempien tarpeiden mukaista tietoa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa peilataan tutkimuskysymysten kautta tutkimustietoa aikaisemmin käytettyyn teorian tietoon. Tarkoitus on etsiä teorian tiedon ja tutkimustiedon yhtäläisyyksiä sekä eroja, nostaa esille pääkohdat sekä tulokset, joita ei teoriassa ole noussut esille. Tutkimuksen tarkoitus oli saada selville haastateltujen ajatuksia aiheesta eli tavoitteena oli tuoda esiin juuri tähän tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien näkemykset ja kokemukset.

7.1 Millaisia haasteita vanhemmuudessa koetaan olevan?

Vanhemmuuteen liittyy paljon erilaisia haasteita ja huolia, jokaisella vanhemmalla on omat huolensa. Esimerkiksi Määttä ja Rantala (2010, 82) sanovat lapsiperheiden haasteiden liittyvän usein ihmissuhteisiin, kasvatustuuseen, avuttomuuteen tai liialliseen kuormitukseen. Myös tutkimuksessa nousi esille samanlaisia haasteita. Liiallinen kuormitus aiheutuu tutkimuksen mukaan esimerkiksi työn, perheen ja harrastusten yhteensovittamisesta sekä siitä, ettei perheille jää riittävästi yhteistä aikaa kotona olemiseen. Sen lisäksi kasvatustuuta yritetään siirtää varhaiskasvatukseen puolelle, koska vanhemmat ovat väsyneitä tai he ovat epävarmoja omista kasvatustaidoistaan. Rönkän, Malisen ja Lämsänkin (2009, 15-16) mukaan vanhempien näkökulmasta arjen haasteita ovat jatkuva kiire, työaikojen ja muiden aikataulujen yhteensovittaminen sekä vanhempien oma väsymys.

Vakavampia haasteita sanotaan olevan avioerot sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat. Myös Marttusen (2005, 5) mukaan vanhemmuutta rasittavat muun muassa päihteiden käyttö, työttömyys, taloudelliset vaikeudet tai läheisen sairastuminen. Tutkimuksessakin nousi esille yhtenä vakavana haasteena työttömyys, pätkätyöt ja työn epävarmuus sekä näistä johtuvat taloudelliset vaikeudet. Tutkimuksen mukaan tänä päivänä moni vanhempi on työtön, jolloin rahasta on pulaa. Sen nähtiin johtavan myös muihin haasteisiin eli juuri päihteiden käyttöön, masennukseen tai vanhempien eroon.

Hellström puolestaan (2010, 250) toteaa, että nykypäivänä vanhemmuudesta ollaan huolissaan: vanhemmat eivät uskalla ottaa vanhemman roolia ja siirtävät las-

tensa kasvatuksen muiden vastuulle. Vanhemmuuden rooliin liittyviä haasteita tutkimuksessa nähtiin olevan paljon, ja se koettiin yhtenä huolestuttavimpana haasteena. Nykyaikana monet vanhemmat ovat epävarmoja itsestään, eivät uskalla ottaa vanhemman roolia eivätkä luota omiin kykyihinsä. Sen lisäksi tutkimuksen mukaan useat vanhemmat ajattelevat, että lapsi menee rikki, jos tätä kielletään tai jos tälle asetetaan rajoja. Nämä haasteet näkyvät myös päiväkodissa. Vanhemmat tarvitsevat paljon vahvistusta vanhemmuuteensa sekä rohkaisua epävarmuuteensa.

Määtän ja Rantalan (2010, 85) mukaan MLL:n vanhempainpuhelimen ja netin vuosiraportit kertovat vanhemmuuden haasteista vanhempien näkökulmasta. Haasteeksi koetaan rajojen asettaminen sekä epävarmuus kasvattajana. Myös tutkimuksessa haastatellut toivat esiin rajojen asettamisen vanhempien haasteena. Monet vanhemmat eivät aseta lapsilleen rajoja tai jos asettavat, niin eivät pidä niistä kiinni. Tutkimuksessa painotettiin juuri sitä, että rajat on asetettava, ja niistä tulee erityisesti pitää kiinni. Rajojen asettamattomuus näkyy myös päiväkodissa esimerkiksi lapsen rauhattomana tai haasteellisena käyttäytymisenä.

Vanhemmuuden huolista ovat raportoineet myös Halme ja Perälä (2014, 219). Heidän mukaan moni vanhempi kokee riittämättömyyden tunnetta vanhempana. Se ilmeni myös tutkimuksessa. Vanhemmat saavat paljon muun muassa internetistä tietoa eivätkä osaa suodattaa sitä. Monet vanhemmat luulevat, että ohjeita tulee noudattaa kirjaimellisesti, ja stressaavat, jos eivät ole onnistuneet siinä. Jotkut vanhemmat pyrkivät täydellisyyteen eivätkä ymmärrä, ettei täydellistä vanhemmuutta ole olemassakaan. Tutkimuksen mukaan osa vanhemmista on huolissaan siitäkin, onko itse hyvä tai edes riittävä vanhempi omille lapsilleen. Tällaisiin haasteisiin vanhemmat tarvitsevat paljon tukea ja vahvistusta. Lisäksi tutkimuksessa nousi esiin arkeen liittyvät haasteet: mitä vaatteita lapselle puetaan ulos tai saako lapsi lyödä eli lapsen haastavan käyttäytymisenkin koetaan kuormittavan vanhemmuutta.

7.2 Miten vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti varhaiskasvatuksessa?

Kasvatuskumppanuus on yksi tärkeimmistä vanhemmuuden tukemisen tavoista varhaiskasvatuksessa. Kekkosen (2014, 267) mukaan kasvatuskumppanuus on varhaiskasvattajia ja perheitä vastavuoroisesti vahvistavaa yhteistyötä, johon sitoutumalla, kuuntelemalla, kunnioittamalla ja luottamalla vahvistetaan perheiden tuen saantia. Avoimuus ja rehellisyys ovatkin avainasemassa kasvatuskumppanuudessa ja vanhemmuuden tukemisessä. Myös tutkimuksessa suurin osa haastatelluista mainitsi kasvatuskumppanuuden tärkeimmäksi vanhemmuuden tukemisen tavaksi. Se näkyy jokapäiväisessä työssä eli se on päivittäistä vuorovaikutusta vanhempien kanssa, ja tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Osa haastatelluista koki kasvatuskumppanuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyvän myös sen, että lasta kasvatetaan ja hoidetaan yhteistyössä vanhempien kanssa.

Kuokkanen (2006, 40) toteaa, että varhaiskasvatuksessa vanhemmuutta tuetaan myös siten, että perheillä on mahdollisuus tehdä yhteistyötä toisten perheiden kanssa, sillä sitä kautta perheiden on mahdollista saada toisiltaan vertaistukea samankaltaisiin elämäntilanteisiinsa. Myös tämä nousi esiin tutkimuksessa. Haastatellut kokivat tärkeäksi vanhemmuuden tukemisen muodoksi perheiden välisen yhteistyön. Yhteisissä tapahtumissa perheet voivat saada toisiltaan vertaistukea sekä tukiverkostoa, jota kaikilla perheillä ei jostain syystä ole. Tutkimuksessa pohdittiin myös, että esimerkiksi vanhempainillat ja varhaiskasvatuskeskustelut kuuluvat kasvatuskumppanuuteen ja yhteistyöhön. Kahdenkeskisissä keskusteluissa vanhempien kanssa on helpompi puhua asioista, jolloin tukeminenkin on helpompaa.

Mäkinen ym. (2009, 137-138) toteavat, että vuorovaikutus on asiakastyön eli myös sosiaalialan työn ydin. Sen sanotaan perustuvan luottamukseen ja avoimuuteen. Järvinen ym. (2009, 159-160) sanovat, että vuorovaikutuksen avulla vaihdetaan kuulumiset ja välitetään vanhemmille tietoa. Varhaiskasvatuksen perusta on työntekijöiden ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa, ja se kuuluu kasvatuskumppanuuteen. Toista osapuolta tulee arvostaa ja kiinnittää huomiota siihen, että vuorovaikutus on luottamuksellista, rehellistä, avointa ja kiireetöntä. Tutkimuksessa jokainen haastatelluista sanoi vuorovaikutuksen olevan yksi tärkeimmistä asioista vanhemmuuden tukemisessä. Siihen kuuluvat kuuntelu, keskustelu, ohjaus,

neuvonta sekä työtä ohjaavat arvot, kuten rehellisyys, avoimuus ja luottamus. Lisäksi tulee muistaa, että vanhempi tulee oikeasti kuulluksi ja tälle annetaan aikaa. Lähes jokainen haastatelluista oli sitä mieltä, että kuuntelu on yksi onnistuneimmista ja parhaista tukemisen tavoista.

Huolen puheeksi ottaminen on yksi osa vanhemmuuden tukemista, sillä sitä kautta mahdollistetaan perheen avunsaanti tarpeiden mukaan. Huolen puheeksi ottamisella tarkoitetaan askarruttavan asian ottamista esille. (Huolen puheeksi ottaminen 2014.) Tutkimuksessakin useampi nosti esille, että huolen puheeksi ottaminen on perheen ja vanhemmuuden tukemista, sillä sitä kautta perheen on mahdollista saada apua haasteisiinsa. Tärkeää on luottamuksellinen ja arvostava vuorovaikutussuhde vanhemman ja työntekijän välillä, jotta tukeminen ja toivottu tukemisen tavoite voidaan saavuttaa. Myös Eriksson ja Arnkil (2012, 12) sanovat, että huolen puheeksi ottaminen tulee tapahtua kunnioittavasti ja tukea tarjoten.

Varhaiskasvatuksessa palveluohjaus tarkoittaa sitä, että jokaisella vanhemmalla on oikeus tietää kunnan varhaiskasvatuspalveluista, ja perhettä autetaan löytämään oikeanlaiset palvelut perheen ja lapsen tarpeita ajatellen. (Varhaiskasvatuspalveluiden linjaukset 2009, 8-9.) Palveluohjaus nostettiin tutkimuksessakin esiin vanhemmuuden tukemisen muotona. Haastateltujen mukaan palveluohjauksella tarkoitettiin kuitenkin sitä, että jos varhaiskasvatuksen työkalut vanhemmuuden tukemiseen ei ole riittävät, ohjataan perhe muiden palvelujen piiriin, kuten sosiaali-toimeen tai perhetyöhön. Näin voidaan taata, että perhe saa tarvitsemaansa apua haasteisiinsa.

Yksi vanhemmuuden tukemisen tavoista on päivähoiton perhetyö. Järvinen ym. (2007, 35) määrittelevät, että ennaltaehkäisevän perhetyön tavoite on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä erilaiset elämäntilanteisiin liittyvät riskit. Tutkimuksessa päivähoiton perhetyö nousi esille mielenkiintoisella tavalla: suurin osa haastatelluista ei tuntunut tietävän, mitä päivähoiton perhetyö on. Kun kysyttiin päivähoiton perhetyöstä, haastatellut totesivat vain, että se ei näy päiväko-deissa, joissa he työskentelevät. Tätä ei siis mainittu tutkimuksessa vanhemmuuden tukemisen menetelmänä.

7.3 Miten vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu?

Pääasiassa vanhemmuuden tukeminen päiväkodissa on onnistunutta. Poikosen ja Lehtipään (2009, 76-88) mukaan vanhemmat ovat tyytyväisiä lapsensa kasvatukseen varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvattajien kasvatuskumppanuuteen, avoimuuteen ja luottamukseen. Tutkimuksen mukaan useimmiten vanhemmuuden tukemisessa on onnistuttu, ja tulokset näkyvät muun muassa siten, että lapsi on rauhoittunut päiväkodissa, ja vanhemmat ovat iloisempia ja avoimempia.

Järvinen ym. (2007, 104) sanovat, että vuorovaikutustilanteet, joissa molempia osapuolia kuullaan, eläydytään toisen tilanteeseen, ollaan oikeasti läsnä sekä kannustetaan ja rohkaistaan, ovat onnistunutta vuorovaikutusta. Se on osa vanhemmuuden tukemista sekä kasvatuskumppanuutta. Myös tutkimuksesta ilmeni, että kasvatuskumppanuus ja erityisesti konkreettiset neuvot ja ohjeet ovat toimineet vanhemmuuden tukemisessa. Vanhemmille on esimerkiksi kerrottu, kuinka päiväkodissa haastavan lapsen kanssa toimitaan, ja vanhempia on kannustettu kokeilemaan samaa linjaa kotona. Myöhemmin on huomattu, että tukeminen on tuottanut tulosta, sillä lapsi on rauhoittunut.

Tutkimuksesta selvisi myös, että huolen puheeksi ottaminen on tuottanut toivottuja tuloksia vanhemmuuden tukemisessa. Sen myötä vanhemmat ovat saaneet apua ja ovat huomanneet, että heistä oikeasti välitetään. Tärkeintä on kuitenkin muistaa, millä tavalla asia tulee ottaa esille vanhemman kanssa. Jos lähestymistapa on hienovarainen ja kunnioittava, päästään silloin helpommin toivottuun lopputulokseen eli perhe ottaa avun vastaan ja saa tukea tilanteeseensa. Tutkimuksen mukaan jotkut vanhemmat ovat jopa kiitelleet asioiden puheeksi ottamista, sillä sitä kautta he ovat saaneet apua. Myös Taajamo (2006, 246) sanoo, että huolen puheeksi ottaminen voi olla perheelle helpotus ja palvelus, koska sitä kautta perhe saa apua haasteisiinsa. Pääasia on huolen ilmaiseminen kunnioittavasti, jotta perhe ei tule loukatuksi.

Vanhemmuuden tukemiseen liittyy myös haasteita eli aina tukeminen ei onnistu toivotulla tavalla. Tutkimuksesta selvisi, että esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja sosiaalityöntekijälle soittaminen on saanut vanhemman suuttumaan, ja vanhempi on jopa halunnut katkaista kaiken vuorovaikutuksen päiväkodin kans-

sa. Tutkimuksen mukaan myös lastentarhanopettajan neuvoihin ja avun tarjoamiseen jotkut vanhemmat ovat suhtautuneet hyökkäävästi. Vanhempi on loukkaantunut, ja todennut, että parempi, kun lastentarhanopettaja kasvattaa lapsen, kun on niin osaava. Myös Taajamon (2006, 246) mukaan yksi vanhemmuuden tukemisen haaste on se, että perhe loukkaantuu tai käyttäytyy hyökkäävästi tai aggressiivisesti. On haastavaa tukea sellaista perhettä, joka ei ole yhteistyökykyinen.

Perälän, Halmeen ja Kansteen (2014, 232) tekemän lapsiperheiden hyvinvointitutkimuksen mukaan vanhemmuuden tukemisen haaste on se, että perheet voivat saada tukea, mutta se ei olekaan perheiden tarpeita vastaavaa. Toisaalta haasteena voi olla myös se, että kaikki tukea tarvitsevat perheet eivät tarpeista huolimatta saa tukea. Tutkimuksesta puolestaan selvisi, että hyvin usein vanhemmat eivät halua tukea. Useat vanhemmat kieltävät ongelmat tai ajattelevat, ettei tukea tarvita eikä haluta. Jotkut vanhemmat puolestaan ajattelevat, että tietävät itse, mutta eivät tee asioille mitään. On haastavaa tukea sellaisia vanhempia, jotka eivät ole halukkaita ottamaan tukea vastaan, vaikka sitä tarvittaisiin.

7.4 Miten vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää?

Päiväkodissa vanhemmuutta tuetaan monin eri tavoin, mutta silti siihen tulisi panostaa entistä enemmän, jotta kaikkien perheiden tarpeet tulisi huomioitua yksilöllisesti. Poikonen ja Lehtipää (2009, 88) sanovat, että esimerkiksi kasvatuskumppanuuden toimimiseen liittyy haasteita, ja siksi sitä tulisikin kehittää. Haasteet johtuvat muun muassa nykyajan monenlaisista perherakenteista, ja jokaista perhettä pitäisi kuitenkin pystyä tukemaan tarpeiden mukaan. Tutkimuksessa pohdittiinkin, kuinka vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää. Joitakin konkreettisia kehittämisideoita haastatelluilta tuli muun muassa kasvatuskumppanuuteen liittyen. Haastatellut pohtivat, että työntekijöiden ja perheiden yhteisiä tapahtumia, retkiä ja toimintailtoja voitaisiin järjestää enemmän, jotta perheet saisivat viettää aikaa yhdessä ja saisivat toisiltaan vertaistukea. Perheet voisivat rohkaistua helpommin keskustelemaan myös työntekijöiden kanssa yhteisen tekemisen lomassa, kun ympäristö ja tilanne olisivat vapaamuotoisempia kuin esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluissa.

Järvinen ym. (2009, 16) toteavat, että vanhemmuuden tukemiseen pyritään kehittämään sinnikkäästi uusia menetelmiä. Niiden tulisi yhteneväisesti tyydyttää sekä vanhempia että varhaiskasvattajia. Tutkimuksessa yksi kehittämisidea vanhemmuuden tukemiseen oli, että päiväkodin vanhempainiltojen yhteyteen pyydettäisiin luennoimaan eri asiantuntijoita, kuten erityislastentarhanopettajia, hammashoitajia tai perhetyöntekijöitä. Vanhemmat saisivat täsmällistä tietoa asiantuntijoilta ja huomaisivat, että he eivät ole haasteiden kanssa yksin. Sen lisäksi tutkimuksesta nousi esille, että vanhempien tietoa varhaiskasvatuksesta tulisi lisätä, jotta he osaisivat vaatia laadukasta hoitoa ja ymmärtäisivät varhaiskasvatuksen tavoitteet.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan koko opinnäytetyön prosessia sekä ajatuksia tämän tutkimuksen tekemisestä. Lisäksi tarkastellaan sosionomin (AMK) osaamista tämän opinnäytetyön näkökulmasta sekä millaisia valmiuksia tämä antaa sosionomina (AMK) ja erityisesti lastentarhanopettajana toimimiseen. Lopuksi pohditaan, miten tätä aihetta voitaisiin tutkia jatkossa.

Opinnäytetyön prosessi on ollut moninainen, ja siihen on täytynyt paneutua syvästi. Se on ollut myös kokonaisuudessaan opettavainen. Itse opinnäytetyön tekeminen on opettanut keskeneräisyyden sietämistä: sitä, että tutkimusta ei voi tehdä alusta loppuun hetkessä. Yksi oppi on ollut myös se, että muun muassa tutkimustulosten analysointi ja tulosten sisäistäminen on vaatinut aikaa sekä runsaasti työstämistä. Haasteeksi muodostui puolestaan se, että lähteitä ei löytynyt niin laajasti, kuin olisi toivonut. Lisäksi ajankäyttö ja omalle luonteelle ominainen, korkea vaatimustaso toivat omat haasteensa. Opinnäytetyön tekeminen yksin oli alusta asti itsestäänselvyys ajankäytön ja oman vaativuuden takia. Toisinaan olisi kuitenkin helpottanut, jos olisi ollut työpari, jonka kanssa pohtia eri näkökulmia ja jakaa ajatuksia.

Opinnäytetyön prosessi alkoi keväällä 2016. Tutkimuksen toteutus eteni loogisesti, ja loppujen lopuksi nopeasti. Eniten aikaa kului kuitenkin teorian ja tutkimustulosten työstämisessä. Vanhemmuuden tukeminen on tuntunut aina tärkeältä päiväkodissa työskennellessä, ja siksi opinnäytetyön aiheen valinta oli helppo. Tutkimuksen valmistuttua aihe kiinnostaa edelleen – jopa enemmän kuin ennen tutkimusta, sillä nyt aiheeseen on saanut uusia näkökulmia sekä uutta tietoa myös teorian kautta. Jotta sosionomi (AMK) saa lastentarhanopettajan pätevyyden, tulee varhaiskasvatuksen opintoja suorittaa 60 opintopisteen verran eli myös siitä syystä opinnäytetyön aihe oli lapsiin ja vanhemmuuteen liittyvä. Tämän opinnäytetyön ansiosta tulee varmasti kiinnitettyä huomiota entistä enemmän vanhemmuuden ja vanhempien tukemiseen päiväkodissa työskennellessä.

Sosionomilla (AMK) on laajasti erilaista osaamista. Erityisesti tämän opinnäytetyön kautta korostuu sosiaalialan asiakastyön osaaminen. Perheiden ja vanhempien kanssa pyritään luomaan toimiva vuorovaikutussuhde, ja pyritään ymmärtämään

jokaisen tarpeet yksilöllisesti huomioiden. On myös tärkeää muistaa etsiä perheiden omia voimavaroja heidän kanssaan, ja vahvistaa ja rohkaista vanhempia toimimaan omien lastensa vanhempina. Myös eettinen osaaminen on tärkeää. Jokainen perhe tulee kohdata tasa-arvoisesti taustoista riippumatta, ja jokaista tulee kuulla sekä kuunnella, tukea ja auttaa. Lähtökohtana ovat tärkeät arvot: luottamus, rehellisyys ja avoimuus. Koko vanhemmuuden tukeminen perustuu luottamukseen, mutta on helpompaa tukea, jos molemmat osapuolet ovat avoimia ja rehellisiä sekä kunnioittavat toisiaan. Sen lisäksi sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen nousee esille tässä opinnäytetyössä. Kun varhaiskasvatuksen työkalut vanhemmuuden tukemiseen eivät enää riitä, ohjataan vanhempia muiden palveluiden piiriin. Tulee siis olla tietoa palveluohjauksesta sekä herkkyyttä huomata, milloin vanhempi on hyvä ohjata muiden palveluiden piiriin, jotta hän saa tarvitsemaansa tukea.

Koska vanhemmuuden tukemisesta on kirjattu sekä varhaiskasvatuslakiin että varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, voidaan olettaa, että tukemiseen keskitytään jatkossa entistä enemmän. Myös mediassa puhutaan paljon kasvatusvastuusta ja vanhempien roolista eli asiaa nostetaan usein esille. Aiheen ollessa siis ajankohtainen on tästä opinnäytetyöstä varmasti hyötyä varhaiskasvattajille. Varhaiskasvattajan saadessa enemmän tietoa aiheesta on perheiden haasteisiin mahdollisesti helpompi tarttua ja sitä kautta helpompi tukea.

Opinnäytetyöhön on otettu myös kehittämisenäkökulma eli on pohdittu kuinka vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksessa. Jatkotutkimuksen voisikin tehdä tutkimalla muutaman vuoden päästä, onko kehitystä tukemisessa tapahtunut. Toisaalta jatkotutkimuksen voisi tehdä myös vanhempien näkökulmasta eli mitä haasteita he itse kokevat vanhemmuudessa olevan, ja miten he kokevat varhaiskasvattajilta saaman tuen. Olisi myös tärkeää kuulla millaista tukea vanhemmat toivoisivat varhaiskasvattajilta saavan, jotta siihen osattaisiin työssä kiinnittää huomiota ja toiveisiin osattaisiin vastata. Siksi sellainenkin jatkotutkimus olisi erittäin tärkeää. Joka tapauksessa vanhemmuuden ja vanhempien tukeminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, joten on toivottavaa, että siihen panostetaan yhä enemmän.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus: Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.xc
- Alatalo, A-M. 2015. Millaista tukea päiväkotitoiminta voi tarjota vanhemmuuteen, vanhempien arvioita ja odotuksia. [Verkkójulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuksen koulutus. Pro gradu –tutkielma. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201512082259.pdf>
- Bristande föräldraskap. 3.11.2015. [Verkkosivu]. Edsbyn & Alfta: Ovanåkers kommun. [Viitattu 27.10.2016]. Saatavana: <http://www.ovanaker.se/familjomsorg/hjalptillbarnochunga/typavproblemsvarigheter/problem/bristandeforaldraskapnarforaldrarinteorkartahandomsinabarn.5.68f8fb961461cbf9334b00.html>
- En bra förälder. 29.4.2009. [Verkkosivu]. Psykologiguide. [Viitattu 27.10.2016]. Saatavana: <http://www.psykologiguide.se/rad-och-fakta/barn-och-familj/att-bli-foralder/en-bra-foralder>
- Eriksson, E. & Arnkil, T-E. 2012. Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista. 8.painos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.p. Tampere: Vastapaino.
- Förälders psykiska ohälsa. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Bris. [Viitattu 27.10.2016]. Saatavana: <https://www.bris.se/?pageID=572>
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 216-226.
- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Hirvilampi, C. 2002. Kohti vahvaa vanhemmuutta: Lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päiväkodissa. [Verkkójulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma. [Viitattu

10.11.2016]. Saatavana: <http://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=723edfa7-e552-442a-a8a3-b0fb98846649>

Huolen puheeksi ottaminen. 30.12.2014. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen

Huolen vyöhykkeistö ja huolen puheeksi ottaminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 25.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/huolen-vyohykkeisto-ja-huolen-puheeksiottaminen>

Juvakka, E. 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa: J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus: -Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 21-28.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita prima.

Kaimola, K. 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa: J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus: -Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 11-20.

Kalland, M., Hiila-O'Brien, H. & Kurttila, T. 7.3.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 26.10.2016]. Saatavana: <http://www.mll.fi/?x34302=14963443>

Kekkonen, M. 2014. Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoitopalveluihin. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 258-273.

Ketola, E. & Kurjenrauma, K. Ei päiväystä. Vanhemmuuden roolit. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 22.9.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet/uusperhe/vanhemmuuden-roolit>

Kuokkanen, H. 2006. Kasvatus ja varhaiskasvatus: Kasvatuskumppanuus. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima, 9-62.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 1301/2014. Sosiaalihoitolahti.

- L 29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
- L 8.5.2015/580. Varhaiskasvatustilaki.
- Lammi-Taskula, J. & Varsa, H. 2001. Vanhemmuuden aika: Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Lastentarhanopettajaliitto. 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Lisää lastentarhanopettajia vastaamaan varhaiskasvatuksen laadusta. Ei päivystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: <http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatustilaki>
- Lämsä, A-T. & Karhuniemi T. 2013. Haastavan vanhemman kohtaaminen: Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen. Teoksessa: A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi: Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 163-180.
- Marttunen, M. 2005. Riittävän hyvä vanhemmuus. [Verkkolehtiartikkeli]. Kansanterveys (9), 5. [Viitattu 22.9.2016]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102059/9kansanterveys2005.pdf?sequence=1>
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi: Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2013. Lapsen aika. 12.-15. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 7.5.2015. Varhaiskasvatustilain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>
- Opetusalan ammattijärjestö. Ei päivystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 23.10.2016]. Saatavana: http://www.oaj.fi/cs/Satellite?c=Page&childpagename=OAJ%2FPPage%2Foaj_si_saltosivu3&cid=1363787884185&pagename=OAJWrapper
- Osallisuus varhaiskasvatuksessa. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 26.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_per

[US-
teet/varhaiskasvatus/vasu2017_verkkokomentointi/103/0/osallisuus_varhaisk
asvatuksessa](https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palveluohjaus)

- Palveluohjaus. 30.7.2015. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 26.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palveluohjaus>
- Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. 2014. Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 228-239.
- Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: Kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti: Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 69-88.
- Päivähoidon ammatit. 28.6.2016. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.10.2016]. Saatavana: <http://www.kuntatyonantajat.fi/fi/kuntatyonantajana/amatit/paivahoito/Sivut/default.aspx>
- Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolit ja leikki-ikä (2-6 vuotta). Teoksessa: M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta: Syvennä ja sovelle. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 24-31.
- Rimpelä, M. 2013. Kasvattajana muuttuvassa maailmassa: Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa: A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi: Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 17-47.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa: A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 4-11.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Päivittäisen arjen näkökulma perhe-elämään: Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti: Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11-19.
- Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy: Vuorovaikutusporkkanat. Teoksessa: M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä: Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 207-257.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. [Verkkojulkaisu]. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. [Viitattu 25.10.2016]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>

Taajamo, T. 2006. Perhetyö lähihoitajan työkenttänä: Huolen puheeksi ottaminen. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima, 229-249.

Tiensuu, J. 2005. Ei ole sama kuka lastasi kasvattaa: Päiväkotikasvatuksen erityispiirteitä. Vantaa: Edufin.

Varhaiskasvatus ja esiopetus. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: <https://www.oaj.fi/cs/oaj/Varhaiskasvatus%20ja%20esiopetus1>

Varhaiskasvatuspalveluiden linjaukset. 2009. [Verkkojulkaisu]. Talentia. [Viitattu 26.10.2016]. Saatavana: http://www.talentia.fi/files/90/Varhaiskasvatuspalveluiden_linjaukset.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –luonnos. 15.8.2016. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 23.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016_LUONNOS.pdf

Vasu 2017 – varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö: Perhetyötä tekeviä tahoja. Teoksessa: M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä: Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9-57.

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Virolainen, A. 2006. Varhaiskasvatus arjen toimintana: Varhaiskasvatuksen laatu-tekijät. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Edita Prima, 109-176.

Väri, V-M. 2004. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään: Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. 5. painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Taustatiedot

- Koulutus
- Työkokemus (vuosina) lastentarhanopettajana
- Millaiset asiat mielestäsi ovat vanhemmuuden ja vanhempien tukemista päiväkodissa?

2. Vanhemmuuden haasteet

- Millaisia haasteita koet vanhemmuudessa olevan (lastentarhanopettajan näkökulmasta)?
- Millaisiin asioihin vanhemmat tarvitsevat tukea/apua?
- Mitkä asiat vanhemmuuden haasteissa näyttävät, ja miten?

3. Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa

- Miten vanhemmuutta tuetaan konkreettisesti päiväkodissa?
- Millaista tuki konkreettisesti on?
- Millaisiin asioihin tukea tarvitaan?
- Millaisessa yhteydessä vanhemmuuden tukeminen tapahtuu?

4. Vanhemmuuden tukemisen onnistuminen ja haasteet

- Millainen tukeminen on toiminut?
- Millainen tukeminen ei ole toiminut?
- Onko vanhemmuuden tukemisesta ollut hyötyä perheelle/vanhemmalle? Miten se on näkynyt?
- Miten vanhemmat ovat kokeneet tukemisen?
- Millaisia haasteita vanhemmuuden tukemiseen liittyy?

5. Vanhemmuuden tukemisen kehittäminen

- Miten vanhemmuuden tukemiseen voitaisiin panostaa enemmän?
- Kerro ehdotuksia, miten vanhemmuuden tukemista voitaisiin kehittää.